

Univerzita Palackého v Olomouci

Pedagogická fakulta

Katedra hudební výchovy

BOŽENA TATÍČKOVÁ

IV. ročník – prezenční studium

Obor: Učitelství pro 1. stupeň ZŠ

**REGIONÁLNÍ A FOLKLORNÍ PRVKY BRNĚNSKA
V PROJEKTOVÉM VYUČOVÁNÍ NA 1. STUPNI ZŠ**

Diplomová práce

Vedoucí práce: **Mgr. JAROMÍR SYNEK, Ph.D.**

Olomouc 2011

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci, včetně příloh, vypracovala samostatně, pod vedením vedoucího diplomové práce pana Mgr. Jaromíra Synka, Ph.D. a s použitím uvedené literatury.

V Brně 27. června 2011

.....

Za podporu a pomoc při přípravě a zpracování diplomové práce děkuji panu Mgr. Jaromíru Synkovi, Ph.D. Současně bych ráda poděkovala svým rodičům a manželovi za jejich podporu během mého studia.

V Brně 27. června 2011

Božena Tatičková

Obsah

1	Vymezení základních pojmů	7
1.1	Region	7
1.2	Regionalismus	8
1.3	Folklor	8
1.4	Folkloristika	10
2	Brněnsko	11
2.1	Geografické vymezení regionu	11
2.2	Vývoj městské kultury	11
2.3	Charakteristika nářečí	14
3	Lidová kultura Brněnska	16
3.1	Lidový kroj	16
3.2	Hudba a zpěv	16
3.3	Lidové zvyky	17
3.3.1	Folklor a život dětí	19
4	Projekt, projektová metoda a projektové vyučování	21
4.1	Terminologické vymezení	21
4.2	Druhy projektů	22
4.3	Fáze projektu	22
4.3.1	Plánování projektu	22
4.4	Regionální prvek a jeho význam ve výuce na 1. stupni ZŠ	23
5	Projekty	25
5.1	Projekt č. 1 – Město, v němž žijeme	25
5.1.1	Charakteristika projektu	25
5.1.2	Návrh projektu	26
5.1.3	První den	28
5.1.3.1	Prvouka	28
5.1.3.2	Výtvarná výchova	28
5.1.4	Druhý den	29
5.1.4.1	Český jazyk	29
5.1.4.2	Hudební výchova	30
5.1.5	Třetí den	30
5.1.5.1	Prvouka	30

5.1.6	Čtvrtý den	31
5.1.6.1	Tělesná výchova.....	31
5.1.7	Pátý den.....	32
5.1.7.1	Všechny vyučovací jednotky.....	32
5.2	Projekt č. 2 – Putování Brnem	33
5.2.1	Charakteristika projektu.....	33
5.2.2	Návrh projektu	33
5.2.3	První den	35
5.2.3.1	Úvodní hodina.....	35
5.2.3.2	Český jazyk	36
5.2.4	Druhý den.....	36
5.2.4.1	Vlastivěda	36
5.2.4.2	Pracovní činnosti	37
5.2.5	Třetí den.....	38
5.2.5.1	Český jazyk	38
5.2.6	Třetí den.....	39
5.2.6.1	Hudební výchova	39
5.2.6.2	Vlastivěda	40
5.2.7	Pátý den.....	41
5.2.7.1	Vlastivěda	41
5.2.7.2	Český jazyk	41
5.2.8	Šestý den.....	42
5.2.8.1	Hudební výchova	42
5.2.8.2	Tělesná výchova	43
5.2.9	Sedmý den	44
5.2.9.1	Pracovní činnosti	44
5.2.9.2	Vlastivěda	44
5.3	Projekt č. 3 – Koláčová slavnost	45
5.3.1	Charakteristika projektu.....	45
5.3.2	Návrh projektu	46
5.3.3	První den	48
5.3.3.1	Český jazyk	48
5.3.3.2	Vlastivěda	48
5.3.4	Druhý den.....	49

	5.3.4.1	Hudební výchova	49
	5.3.4.2	Český jazyk	49
	5.3.5	Třetí den	50
	5.3.5.1	Vlastivěda	50
	5.3.5.2	Výtvarná výchova	51
	5.3.6	Čtvrtý den	51
	5.3.6.1	Tělesná výchova	51
	5.3.6.2	Český jazyk	52
	5.3.7	Pátý den	53
	5.3.7.1	Pracovní činnosti	53
	5.3.7.2	Český jazyk	53
	5.3.7.3	Tělesná výchova	54
6		Závěr	55
7		Použité zdroje	57

Úvod

Tato diplomová práce je zaměřena na Regionální a folklorní prvky Brněnska v projektovém vyučování na 1. stupni ZŠ. Téma jsem si zvolila, protože jsem se v Brně narodila, dodnes v něm žiji, a proto mám k brněnskému regionu silný citový vztah. Když jsem navštěvovala základní školu, příliš jsme se ve výuce naším regionem nezabývali. Lidová kultura Brněnska je velmi bohatá, v mnoha městských částech se stále dodržují lidové zvyky, pořádají se hody a různé slavnosti. Je důležité tyto tradice předávat dalším generacím, aby v budoucnu nezanikly. V předávání těchto lidových tradic může sehrát důležitou roli i škola. Původním záměrem diplomové práce bylo zpracovat folklorní prvky ve výuce hudební výchovy. Avšak na základě prostudované literatury jsem se rozhodla k tvorbě mezipředmětových projektů, které brněnský region a folklor přiblíží dětem komplexněji. Hlavním cílem této diplomové práce je tedy vytvořit návrhy projektů, které mají žáky 1. stupně ZŠ seznámit s brněnským regionem a folklorem. Vedlejšími cíli projektů je prohloubení zájmu žáků o region ve kterém žijí. Dále také upevňování vztahů ve skupině prostřednictvím mnoha různorodých činností. Za tímto účelem jsem sestavila návrhy tří mezipředmětových projektů, které se zabývají lidovým folklorem Brněnska. Dalším dílčím cílem měl být dotazník pro žáky prvního stupně základních škol, který měl být zaměřený na zjišťování znalostí o brněnském folkloru. Jelikož jsem se zaměřila více na tvorbu projektů, neměla jsem k uskutečnění dotazníku dostatek prostoru, a proto jsem ho do své práce nezařadila.

Diplomová práce je tvořena šesti kapitolami a souborem příloh. První tři kapitoly představují teoretický úvod, který slouží k objasnění základních pojmů, úzce souvisejících se zpracovávaným tématem této práce. Cenným zdrojem informací k těmto kapitolám mi byl sborník Oldřicha Sirovátky Město pod Špilberkem. V dalších kapitolách se zabývám návrhy tří projektů, které jsou určeny pro žáky prvního stupně základní školy. Projekty jsou navrženy na základě rozvoje klíčových kompetencí a dílčích výstupů Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání. Každý projekt je rozčleněn na úvod ve kterém jsou stanoveny základní cíle projektu, dále teoretický popis projektu a podrobný rozpis jednotlivých vyučovacích jednotek. Nedílnou součástí všech projektů jsou přílohy, které slouží buď jako pracovní listy pro žáky, šablony nebo texty pro učitele.

1 Vymezení základních pojmů

Tato práce se zabývá regionálními a folklorními prvky Brněnska ve výuce na 1. stupni ZŠ, proto jsou zde popsány některé základní termíny, které jsou spojeny s danou problematikou. Mezi ně patří region, regionalismus, regionální prvek, folklor, folklorismus a folklorní prvek. V dostupné literatuře můžeme nalézt mnoho různých vysvětlení těchto pojmů. V následujícím textu je použito pouze několik z nich.

1.1 Region

Výraz region má svůj slovotvorný a významový základ v jazyku latinském. Mezi takový slovotvorný základ patří latinský kořen reg, který můžeme sledovat ve výrazech, jako jsou reg-ion, reg-ionální, reg-ionalismus, reg-ionalizace.¹

Podle Latinsko-českého slovníku² je výraz regio uváděn s těmito významy: směr; hranice; krajina, kraj.

Obsah hesla region v Geografickém terminologickém slovníku je následující: „Vymezený územní komplex krajinné sféry s určitou jednoduchostí vybraných složek.“³

Rozeznáváme dva základní typy, region homogenní, který se vyznačuje stejnorodostí svých vlastností. Druhým typem je region heterogenní, který je kvalitativně nestejnorodý, avšak funkčně jednotný. Rozlišujeme také region jednoduchý, složený, integrální, administrativní, přirozený, plánovací, podle rozlohy to pak může být makroregion, mezoregion, mikroregion.⁴

„Region je tedy dnes mnohovýznamové slovo obecně vyjadřující ohraničenou část určitého území a jistý druh organizace a správy. V užším slova smyslu bychom mohli chápat region jako územně správní jednotku, která představuje obecnější výraz pro jednotlivé druhy a typy těchto jednotek, jako v českém jazyce obvod, okrsek, okres, oblast, kraj i země. Výraz region je třeba chápat spíše v širším významu, tedy jako

¹ BARTOŠ, J., SEDLÁČEK, S. *K významu výrazů region a regionální*. 1981, s. 2.

² PRAŽÁK, J., NOVOTNÝ, F., SEDLÁČEK, J. *Latinsko-český slovník*. 1933, s. 39.

³ HAVRLANT, M. , et al. *Geografický terminologický slovník*, s. 193.

⁴ BARTOŠ, J., SEDLÁČEK, S. *K významu výrazů region a regionální*, 1981.

územně ohraničenou prostorovou jednotku zemského povrchu, a zároveň jako obecnější výraz pro různé druhy územně vymezených jednotek, včetně jednotek správních.“⁵

1.2 Regionalismus

Pojem regionalismus má podle S. Broučka a R. Jeřábka⁶ dva významy.

Dle prvního je to směr prosazující poznání a hospodářské i kulturní povznesení určité oblasti, který vznikl v 1. polovině 19. stol. ve Francii jeho cílem je prosadit větší samostatnost jednotlivých krajů proti státnímu centralizmu. Druhý význam udává, že je to směr v etnografii prosazující výzkum tzv. národního regionu či regionu obývaného jednou etnografickou skupinou a odmítající výzkumy mimo tyto regiony. Charakteristická je znalost regionální kultury a zdůrazňování její jedinečnosti včetně jednotlivých prvků. Z hlediska etnologie a obecného poznání jeví lidské kultury vede regionalismus ve svých důsledcích k samoučelnému sběru dat a k odbornému izolacionismu.⁷

Podstatu pojmu také přibližuje následující definice, která je z Pedagogického slovníku:⁸ „*Regionalismus (lat. regio – kraj, území) je společenská činnost, která se zabývá studiem určitého kraje (území) po stránce přírodopisné (geologické, botanické, biologické apod.), ekonomické, historické, sociálně-politické i kulturně-historické.*“

1.3 Folklor

Podle S. Broučka a R. Jeřábka⁹ se slovo folklor skládá ze slov *folk* = lid a *lore* = věda, vědomosti. Původně jím byla označována širší oblast starožitností, mezi které patří například mravy, obyčeje, obřady, pověry, balady, lidové písně, tance a přísloví dávných dob. V užším pojetí slovo znamená osobité, formálně obsahově vyhraněné projevy, mezi které řadíme projevy hudební, slovesné, taneční a dramatické kultury,

⁵ BARTOŠ, J., SEDLÁČEK, S. *K významu výrazů region a regionální*. 1981, s. 2.

⁶ BROUČEK, S., JEŘÁBEK, R. *Lidová kultura, národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska věcná část O – Ž*. 2007, s. 550.

⁷ Izolacionismus je snaha o nevměšování a izolaci, úmyslný nezájem o dění v jiném regionu, zahraničí.

⁸ KUJAL, B. *Pedagogický slovník*, 1967. s. 69.

⁹ BROUČEK, S., JEŘÁBEK, R. *Lidová kultura, národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska věcná část A – N*. 2007, s. 219.

kteřé jsou závislé na tradování a jsou těsně spojeny se způsobem života, zvyklostmi a myšlením venkovského obyvatelstva, ale i městského lidu. Folklorní projevy plní v lidovém společenství řadu funkcí a stávají se jeho neoddělitelnou součástí. Ačkoli se venkovské a městské prostředí významně liší, můžeme ve folkloru měst a obcí nalézt mnoho společných znaků. I přes vliv profesionální umělecké tvorby zůstává folklor relativně samostatný a svébytný. V nejužším pojetí byl folklor omezen pouze na slovesná díla jako jsou básně písně a pohádky, které byly předávány alespoň po tři generace.

Definice objevující se ve druhé polovině 20. století pojmají folklor jako souhrn zbytků starých lidových pověr, obyčejů a tradic. Někteří autoři, jako například K.W. a M. W. Clarkovi, zdůrazňují na folkloru jeho univerzálnost a záběr do všech oblastí života, kde jsou vědomosti předávány tradováním.

Na přelomu 20. a 21. století se folklor obvykle člení na:

- slovesný – lidové písně (text), pohádky, pověsti, legendy, povídky, vyprávění ze života, anekdoty, přísloví, pořekadla, pranostiky a některé drobné projevy slovesného folkloru jako např. místní názvy polí, lesů a luk
- hudební – lidová píseň (hudba), nástroje lidové hudby a lidová hudba
- taneční – všechny základní druhy lidového tance jako jsou skoky, kola, chorovody, točivé a vířivé, figurální tance, umělé taneční svity
- dramatický – obřadní hry, obchůzky, sousedské selské hry, lidové zpěvohry a loutkové divadlo.

Podle S. Broučka a R. Jeřábka¹⁰ je pro školní prostředí zřejmě nejsrozumitelnější definice z etnografického kongresu v Sao Paulu (1954), kde byl folklor popsán jako produkt tradice, založený na ústním podání.

¹⁰ BROUČEK, S., JEŘÁBEK, R. *Lidová kultura, národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska věcná část A – N. 2007, s. 219.*

1.4 Folkloristika

V literatuře je možné nalézt následující definici pojmu folkloristika:

„Věda zabývající se zkoumáním folkloru. Podle oblasti folkloru, kterou se zabývá, rozlišujeme folkloristiku hudební, slovesnou, taneční a srovnávací. Pojem folkloristika je vykládán v souladu s pojmem folklor, a proto je uplatňován hlavně u národů s vlastní uměleckou kulturou. Zde nejvíce vynikne rozdíl mezi lidovou kulturou, resp. folklorem a uměleckou kulturou.“¹¹

¹¹ BROUČEK, S., JEŘÁBEK, R. *Lidová kultura, národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska věcná část A – N*. 2007, s. 220.

2 Brněnsko

S. Brouček a R. Jeřábek popisuje Brněnsko jako: „*Nelidové, umělé pojmenování přechodné oblasti mezi Horáckem s Podhoráckem, Hanou, Hanáckým Slováckem a novoosídleneckým pohraničním pásmem, které se objevuje od počátku 20. století v národopisné literatuře.*“¹²

Název národopisné oblasti se objevuje až ve 20. století. Pro množství "hanakismů" bývá označována jako kraj brněnských Hanáků. Není jednoznačně etnograficky uchopitelná, mísí se v ní rozmanité kulturní a nářeční vlivy - západomoravské, hanácké, německé. Bezprostřední okolí průmyslového Brna tvoří jakousi nerůznorodou oblast s několika výraznějšími obcemi, jež jsou národopisně výrazné a svérázné - např. Líšeň, která si uchovala svoji někdejší rázovitost ještě hluboko do 20. století. V poslední době dochází k obnově potřeby a pocitu lokální identity a národopisných zvyklostí v částech Brna, jež bývaly dříve samostatnými obcemi (např. Šlapanice, Jundrov, Komín, Medlánky, Tuřany, aj.). Jako spádové velkoměsto jižní a východní Moravy vytvořilo Brno prostor pro folklorní aktivity lidí přistěhovaných z regionů nebo dočasných studentů či jiných obyvatelů.

2.1 Geografické vymezení regionu

Podle J. Pločka¹³ do regionu Brněnsko zahrnujeme město Brno, jeho předměstí a nejbližší okolí - po Rosice na západě, Kuřim na severu, Rousínov na východě a Hrušovany na jihu. Někdy se hovoří i o takzvaném „širším“ Brněnsku, které sahá na severovýchodě až po Drahanskou vysočinu, dále k Vyškovu, Slavkovu u Brna, na jih ke Kloboukům u Brna a na západě k Rosicím, Oslavanům a Ivančicím.

2.2 Vývoj městské kultury

Lidová kultura se v Brně rozvíjela jako kontrast i jako prolínání dvou kulturních okruhů: městského a vesnického. Brno se od středověku stalo jedním z významných a předních měst na Moravě. V osudech Brna se střídaly epochy rozkvětu a úspěchu

¹² Tamtéž, s. 34.

¹³ PLOCEK, J. *Brněnsko*. In [online]. Dostupné z WWW: <<http://www.folklorweb.cz/regiony/brnensko.php>>.[cit. 2011-04-20].

s údobími bídy, kdy město ničily požáry, kdy je pustošila vojska, kdy žilo v hospodářské nouzi a ve sporech. Stalo se sídlem náboženských, vojenských, politických, soudních, správních, hospodářských, obchodních i kulturních institucí. Bohatlo z obchodu, řemesel a průmyslu, nabývalo hospodářské i politické moci, žilo rozmanitým duchovním životem v mnoha brněnských řádových sídlech, vznikaly nemocnice a útulky pro chudé, zavádělo se osvětlení, vodovody, dlážděné ulice, vzrůstalo školství, počaly vycházet noviny a časopisy, rozvíjel se bohatý kulturní život, který ovlivňoval široké okolí i celou Moravu.¹⁴

Na tomto základě se postupně vyvíjela městská kultura. Lidové rysy měla pouze z části, tím se lišila od tradiční vesnické lidové kultury. V různých částech vznikaly trhy a slavnosti, například komárovská Koláčová slavnost nebo Švédská slavnost na památku zachránění Brna od Švédů. Lidé pořádali výlety do blízkého i širšího okolí, městské promenády a korza se staly společenskými zábavami. Tyto jevy, spolu se spoustou dalších, se slévaly a prolínaly s jevy, které přicházely do Brna z tradiční vesnické kultury z vesnic v blízkém brněnském okolí.

Dalším důležitým faktorem podle O. Sirovátky¹⁵ je, že při vývoji lidové kultury v Brně přicházela tradiční rolnická kultura z pásma předměstských vesnic, které město obklopovaly. Patří mezi ně Husovice, Obřany, Zábřovice, Židenice, Juliánov, Komín, Jundrov, Bystrc ... Tato místa měla ještě na počátku 20. století v podstatě vesnický životní styl. Lidé zde zpívali lidové písně, o muzikách tančili lidové tance, vyprávěli si pohádky nebo povídky o divoženkách, čarodějnicích nebo hastrmanech. Žili ve staveních a chalupách krytých doškem, vařili v černých kuchyních a nosili ještě kroje, do práce všední a na svátky slavnostní a okázalé. Udržovali obyčej jako bohaté svatby, hody, ostatky, vánoční a velikonoční zvyky.

Atmosféru brněnského života zabarvily i některé národní a etnické skupiny. Od 13. století se v městě Brně začali usazovat němečtí obyvatelé. Měli dost široké a stálé zázemí v německých nebo smíšených německo-českých vesnicích. Zejména na jih a jihozápad od Brna, tam patří Komárov, Dolní a Horní Heršpice, Tuřany, Modřice aj.

Češi a Němci žili v Brně vedle sebe, stýkali se každý den, mísili se a vzájemně ovlivňovali. Z každodenního střetu obou jazyků se vytvářela kuriózní „makaronština“.

¹⁴ SIROVÁTKA, O. Povaha a kořeny lidové kultury na Brněnsku. In SIROVÁTKA, O. *Město pod Špilberkem*. 1993, s. 8–19.

¹⁵ SIROVÁTKA, O. Povaha a kořeny lidové kultury na Brněnsku. In SIROVÁTKA, O. *Město pod Špilberkem*. 1993, s. 8–19.

„*Pak umyju kšír a pudu do kšeftu kupit helerinky, semle a putru, brót ešče máme, tak děckám dáme putrbrót...*“ Převratný význam pro rozvoj města měl rychlý rozvoj průmyslu, především textilního a strojírenského. Počátky tohoto vývoje spadají do sedmdesátých let 18. století. Brno se od počátku 19. století stalo významným továrním městem v českých zemích.

Od minulého století se některé jevy tradiční lidové kultury zachovávaly prostřednictvím folklorismu. Jeho první kroky se v Brně objevují už v druhé polovině minulého století, kdy se třeba na vánočních besídkách zpívaly české, moravské nebo slovenské lidové písně a tančily lidové tance spolu s písněmi a tanci umělými. Současnou fází folklorismu můžeme sledovat na bohaté činnosti brněnských folklorních souborů, pěstují tradiční lidové písně, tance nebo obyčeje nejen z Brněnska, ale i z jiných oblastí, ze Slovácka, Valašska nebo i ze Slovenska. Folklorismus se v brněnském prostředí odlišuje od jiných oblastí v českých zemích především v tom, že se orientuje na Valašsko, Hanou a Slovensko a hlavně na Slovácko, kroje, písně, tance, hudba nebo obyčeje ze Slovácka v něm většinou získávaly převahu nad místními, lokálními tradicemi. Mnozí pedagogové usilovali o zařazení lidové kultury do literatury, divadla, architektury, módy. Někdy využívají jednotlivé prvky pro stavbu vlastních uměleckých děl, básní, povídek, románů, hudebních či výtvarných kompozic. Takových snah je v brněnském prostředí poměrně mnoho. Patří mezi ně folklorní přehlídky, slavnosti, literární tvorba Františka Bartoše, Beneše Metoda Kuldy, Rudolfa Těsnohlídka, Jiřího Mahena, Jana Skácela, hudební dílo Františka Křížkovského, Leoše Janáčka a dalších.¹⁶

Tyto snahy a díla vycházejí z místních brněnských tradic lidové kultury jen z malé části, čerpají z tradice širších, hlavně moravských, ale i českých a slovanských. Formuje se proud umění a povědomí, který je spojen s lidovou kulturou nebo je jí inspirován.¹⁷

¹⁶ SIROVÁTKA, O. Povaha a kořeny lidové kultury na Brněnsku. In SIROVÁTKA, O. *Město pod Špilberkem*. 1993, s. 8–19.

¹⁷ Tamtéž, s. 8–19.

2.3 Charakteristika nářečí

Z jazykového hlediska netvoří Brněnsko zvláštní oblast. Nářečí hanácká (středomoravská), kterými se zde hovořilo dříve a která mají vliv na běžnou mluvu i té nejmladší generace, jsou domovem na celé střední a značné části jižní Moravy. Prvky odlišující toto nářečí jsou někdy společné pro většinu nespisovných podob češtiny, jiné charakterizují mluvu Moravy, nebo alespoň její jižní části. Vyskytují se zde výrazy nespisovné, ale užívané běžně i jinde (*akorát, cukrle, futrál*), dále mnohé nářeční výrazy spojené se životem na venkově (*věškrabek, rechtiny, kotrč*), největší pozornost vzbuzují slova typicky brněnská, výrazy vzniklé v národnostně smíšeném městě, spojené s reáliemi jeho života. (*untrhaltovat, íbrcikl, firhaňky*), dále slova brněnské hantýrky, tzv. *plotňáčtiny*.¹⁸

Charakteristickými rysy na Brněnsku jsou tedy, ve výslovnosti typická „úzká“ realizace hlásek *i, í* (v písmu psané také *y, ý*) a *e, é*. Je natolik běžná, že si ji ani neuvědomujeme. Tato výslovnost prozradí člověka z Brněnska i tam, kde mluví spisovně. Místy se udržuje také zadní výslovnost dlouhého *á* (zvuk bývá zabarvený do *ó*), je však méně nápadná. Pro Brněnsko je typické, že zde neexistují dvojhlásky. Vlivem spisovného jazyka dnes ustupuje *ó* dvojhlásce *ou* (dlouhý se mění na dlouhou). Hlásky *é, ó* se udržely poměrně dobře i v mluvě mladších generací, a to i v mluvě města (*mám taková dlóhó úlohu z matematiky a néhorší na tym je, že na ňu nemám čas*). Mizí dlouhé *é* a nahrazuje je buď výslovnost *í* ve shodě se spisovným jazykem (*zítra, kývat*). Časté je užívání dvojhlásky *ej* (*vybranejm výsledkům, velkejma problémama*). Obecné české *ej* slyšíme často i na konci slova (*malej efekt, celkovej dojem*). Hanácká je změna původního *u* v *o* (*roka, bochta, já vás povedo, néso spokojené, dé si to na hlavo*). Paralelně existuje i změna původního *y* (někdy *i*) v *e* (*mleňář, chetit, vesoké, strome, žabe*), které se výslovností nelišilo od *e* původního (výslovnost *sen* znamenala *sen i syn*). Všechny tyto změny patřily i do nářečí obcí, jež jsou již dávno předměstími Brna. Spolu s nářečími Čech a velké části Moravy má nářečí na Brněnsku na místě spisovného *é* hlásku *í* (*polívka, dýlka, starýho chleba, v novým domě*). Nejvýraznějším nespisovným rysem je *v* před *o* na začátku slova (*vokno, von, vodnesl, voral*).¹⁹

Pokud jde o slovní zásobu na Brněnsku, najdeme tu vedle slov celonárodně užívaných, byť hláskově obměněných, i soubor výrazů obvyklých v hanáckém nářečí

¹⁸ KRČMOVÁ, M. Nářečí na Brněnsku. In: SIROVÁTKA, O. *Město pod Špilberkem*. 1993, s. 55–65.

¹⁹ Tamtéž, s. 55–65.

(*colík, dochna, lisknut, aj.*). Zvláštní postavení má slovní zásoba z městského prostředí, ve kterém se mísil po staletí český a německý živel. Jsou to výrazy jako *šlofik, lajna, flonc*, slovesa jako *štrikovat, heftovat, šmajchlovat, lifrovat* je zajímavé, že tyto obraty patřily i do mluvy vzdělaných vrstev. Vedle toho se vyvíjela slova a obraty „*plotnácké*“. „*Plotnáctina*“ byla blízká argotu, protože sloužila uzavřené skupině, jejíž původ byl společensky odsuzován. Výrazivem plotny se inspirovala mladší generace „*štatlařů*“, mladých lidí trávících svůj volný čas posedáváním v hospodách a touláním po městě. Mnohé výrazy zná, alespoň pasivně každý Brňan (*šalina, rychna, řízek, vazby jako nemít šajna, hodit čučku*). Vedle češtiny a němčiny výrazy pocházejí i z německé hantýrky (*fetingr, hokna*), ale také z cikánštiny (*čurbes, čokl, love*).

Nářečí na Brněnsku v současnosti postupně mizejí, tak jako ustupují nářečína celém území národního jazyka.²⁰

²⁰ KRČMOVÁ, M. Nářečí na Brněnsku. In: SIROVÁTKA, O. *Město pod Špilberkem*. 1993, s. 55 – 65.

3 Lidová kultura Brněnska

3.1 Lidový kroj

Na základě ilustrací již z 16. a 17. století je zřejmé, že se všichni neoblékali totožně, nalézáme tu oděv selského stavu, z něhož se v průběhu 18. století vyvíjel lidový kroj. Pro brněnský lidový kroj je typické, že se na rozdíl od jiných průmyslových center v Čechách a na Moravě dodnes udržel, i když jen v některých předměstích. Kroj je používán k různým slavnostním příležitostem.²¹

Popisem lidového kroje se zabývá L. Bakešová

*„Ženy měly úzce skládané sukně, modré zástěry, bílé rukávce, obyčejně soukennou kordulku s varhánky a přes ni křížem bílou, bohatě dírkovaným vyšíváním a krajkami ozdobenou půlku, na hlavě červený šátek květovaný. Dále oblékaly ženy kabátek, obyčejně soukenný, s varhánky, modré punčochy nebo i červené a střevíce s přezkami. Muži mívali černé nebo žluté koženky, krátké soukenné kacabajky s knoflíky (tzv. pleskáči), červené, modré i tmavozelené soukenné vesty, velké plstěné černé širáky, bílé dlouhé, až po paty sahající haleny, modré punčochy a taktéž střevíce s přezkami.“*²²

3.2 Hudba a zpěv

Odpovědět na otázku, co se na Brněnsku zpívalo a zpívá, není tak jednoduché. Jde o poměrně velké území, množství obyvatel i značné proměny v čase. V knize A. Prachaře²³ čteme, že se v roce 1786 zakazovalo zpívat a hrát na harfu na ulici. Z toho je možné usoudit, že se zde zpívalo tak často, že bylo potřeba umírnit takové projevy patričními nařízeními. Nevíme, jaké to byly písně, které rušily klid obyvatel města, ale lze si snad představit, že stěží byly písně vážné nebo rozjímavé.

Konkrétní písně a tance můžeme poznat v souborných sbírkách Františka Sušila a Františka Bartoše, anebo z početných rukopisných zápisů zhruba posledních devadesáti let, soustředěných v archívu na Ústavu pro etnografii a folkloristiku AV ČR v Brně. V Brně byly slyšet písně různých skupin. První skupinou jsou zpěvy a hudba

²¹ SVOBODOVÁ, V. O lidovém kroji a městském odívání. In: SIROVÁTKA, O. *Město pod Špilberkem*. 1993, s. 89 – 97.

²² BAKEŠOVÁ, L. O kroji v našem okolí. In: PRACHAŘ, A. *Velké Brno*. 1925, s. 135 – 137.

²³ PRACHAŘ, A. Staré obrázky. In: PRACHAŘ, A. *Velké Brno*. 1925, s. 60.

v hodových průvodech nebo při tancích *pod májou*. Další skupinu tvoří písně vojenské, které zde šířily v důsledku toho, že se do Brna sjížděli odvedenci z širokého okolí. V jejich písních můžeme slyšet dojmy z příjezdu do města i pozdější zážitky. Zpívá se v nich o všedním vojenském životě, připomínají se slavné bitvy i významné vojenské osobnosti. Nejpočetnější skupinou jsou písně milostné. Ve všech písních z Brna zcela převažují durové nápěvy, jednoduchá melodická linie bez větších skoků, ale s poměrně velkým tónovým rozsahem.²⁴ V rozšiřování písňového repertoáru hrála důležitou roli škola. Z obsahu nejen školních zpěvníků (například Vonička lidových písní z Brna) z první poloviny 20. století víme, že se zpívaly písně lidové, vlastenecké, zlidovělé, hymny, sokolské, atd.²⁵

3.3 Lidové zvyky

Lidové zvyky na Brněnsku jsou dány kalendářním cyklem lidové obřadní kultury v průběhu celého roku. Na Brněnsku jsou bohatě dokumentovány jarní zvyky. Například doklady o vynášení Mořeny před velikonoce shromáždila koncem 19. století Lucie Bakešová, o občůzkách mluví také příměstští kronikáři, a tak známe i četná pojmenování: *Mořana*, *Mořena*, *smrtka*, *smrtoška*, *smrtholka* apod. Tento trend ožívá i v současném prostředí zásluhou různých zájmových skupin. V meziválečném období i po roce 1945 to byla především aktivita mateřských i základních škol, ty každoročně organizují vynášení smrtky, a to jako výlety rodičů s dětmi do jarní přírody v blízkém okolí Brna, například do údolí Bílého potoka, kde se na Šmelcovně v rámci zábavného programu předvádí topení Mořeny. Podobně se to koná i v Soběšicích „vítání jara na palouku“ s předváděním pálení Mořeny U buku nebo U luže. Tohoto „vítání jara“ se v meziválečném období zúčastňovali například Jíří Mahen a Petr Bezruč.²⁶

Velikonoční svátky, všeobecně symbolizované kraslicemi, se ve městě připomínají už několik dní předem také v obchodech, u pouličních prodavačů a zejména

²⁴ TONCROVÁ, M. Co se dnes zpívá. In: TONCROVÁ, M. *Národopisné studie o Brně*. 1990, s. 135 - 150.

²⁵ Tamtéž, s. 135–150.

²⁶ SULITKA, A. Výroční zvyky a slavnosti. In: SIROVÁTKA, O. *Město pod Špilberkem*. 1993, s. 122 – 131.

na Zelném trhu. Velikonoční atmosféru dnešního Brna (včetně sídlišť) zpestřují v pondělí koledníci jdoucí na mrskut.

Ve skladbě lidových slavností velkého Brna přísluší přední místo hodům, které jsou dodnes v některých částech města živým jevem. Hody se držely v těchto obcích: Bohunice, Brněnské Ivanovice, Černovice, Heršpice, Husovice, Juliánov, Jundrov, Komárov, Komín, Královo Pole, Lískovec, Líšeň, Maloměřice, Medlánky, Obřany, Přízřenice, Řečkovice, Slatina, Staré Brno, Tuřany, Žabovřesky a Židenice.

Tradiční jevem předvánočního Brna jsou mikulášské obchůzky, které se uskutečňují dodnes. V předvečer svátku tohoto světce se objevují v ulicích skupiny v kostýmech Mikulášů, andělů a čertů. Avšak na přelomu 19. a 20. století měla tato tradice v Brně jinou podobu. Pořádaly se mikulášské besídky a zábavy spojené s obdarováváním dětí. Ve vánočním čase až do svátku Tří králů chodívali koledníci z dělnických čtvrtí Brna ještě v meziválečném období koledovat a vinšovat. Etnograf a folklorista A. Sulitka²⁷ píše, že doklady ze Zábrdovic, Dolního Cejlu či jiných čtvrtí potvrzují, že městská rada se snažila různými zákazy tento zvyk již od poloviny 19. století omezovat, ale přesto přetrval do poloviny 20. století.

V meziválečném období se v našich zemích rozšířil ve městech i na venkově nový jev – veřejný vánoční strom. Zejména mezi staršími obyvateli Brna se udržuje podvědomí, že jeho počátky se spojují právě s Brnem, kde podnět k založení dobročinné akce vánočního stromu vzešel od spisovatele a novináře Rudolfa Těsnohlídka. V Brně od počátku stával na Náměstí Svobody. Slavení Vánoc se v Brně uzavírá především do kruhu rodinného.

Součástí městského kulturního života byly i další slavnosti. Pro obyvatele vnitřního města, stejně jako příměstských obcí, byla přitažlivá od začátku 19. století zvláště komárovská Koláčová slavnost (Kolatschenfest) konaná v druhé polovině srpna.²⁸ Ve svátečním čase se obec změnila na „středisko pohostinnosti“, stala se centrem lidových zábav. Před domy na lavicích byly vystaveny koláče, nabízelo se víno

²⁷ SULITKA, A. Výroční zvyky a slavnosti. In: SIROVÁTKA, O. *Město pod Špilberkem*. 1993, s. 122 – 131.

²⁸ SULITKA, A. Výroční zvyky a slavnosti v Brně a na jeho předměstí. In: TONCROVÁ, M. *Národopisné studie o Brně*. 1990.

a na ulicích i v hostincích při muzice se bavila česká i německá společnost Brna. ²⁹
Koláčová slavnost přetrvává s obměnami do dnešních dnů.

3.3.1 Folklor a život dětí

Folklor vázající se k životu dětí je různorodý. Jeho mapováním se zabývá J. Pospíšilová³⁰. Na Brněnsku byly zapsány hry, které jsou známé i u jiných míst Čech a Moravy: *Na Elišku, Heličku nebo Bělušku, Na myšku, Na husy, Na zlatou bránu, Hořela lipka, Šátečková, Kolo mlénský, Strakatý pejsek, Húsadla nebohá, Sil Petr proso aj.*³¹
Dnešní brněnské děti se jimi baví v mateřských školách nebo v kroužcích a souborech.

Dětská vynalézavost a fantazie nezhálela ani při drobných pracovních úkonech, kdy se hry stávají zpestřením jinak jednotvárné činnosti. Množství příležitostných zábav a her s materiálem a předměty, se různí podle ročního období, situací a úkolů, které děti dostávají. S chutí zpracovávají sněh, bláto, písek, listí, kaštiny, peří, kůru, různé slupky nebo semena a květy.

V každodenním životě si děti osvojovaly základy jazyka druhé národnosti, což bylo vlivem česko-německého soužití. V té době bylo běžné posílat děti na tzv. „veksly“, kdy brněnské děti jezdily na Pálavu procvičit si němčinu a Pálavské děti zase do Brna učit se češtině.

Projevem vzájemného ovlivňování češtiny s němčinou byla žertovná říkadla, založená na sestavování dvojic českých a německých výrazů nebo jejich zkomolenin, přičemž byla parodována brněnská mluva nazývaná *pisl pomis, pisl dajč*:

„*Pisl pomis,
pisl dajč,
štykl chleba,
kósek flajš.*“

„*Čepice mice,
klobók hut,
koláče s trnkami,
das ist gut.*“³²

Po druhé světové válce se život brněnských dětí postupně měnil. Dnešní děti mají s kamarády společné koníčky, k nimž patří záliba starat se o nějaké zvíře. Zalíbení

²⁹ SULITKA, A. Výroční zvyky a slavnosti. In: SIROVÁTKA, O. *Město pod Špilberkem*. 1993, s. 122 – 131.

³⁰ POSPÍŠILOVÁ, J. O hrách a zábavách dnešních dětí. In: TONCROVÁ, M. *Národopisné studie o Brně*. 1990, s. 172 – 184.

³¹ Tamtéž, s. 172 – 184.

³² Tamtéž, s. 172 – 184.

nachází i ve sbírkách různého typu. Dnešní děti hrají rozmanité stolní hry, které hrají nejen brněnské děti. Patří mezi ně tradiční dáma, šachy, mlýn, loď nebo piškvorky, sedma, prší aj., v posledních letech k nim přibyly hry počítačové. Když se dnes děti sejdou venku, volí často jednoduché „nadčasové“ hry s neměnnými pravidly, jako jsou různé honičky a schovávaná a hrají také to, co hrávali jejich rodiče nebo prarodiče: čáp ztratil čepičku, na rybičky a rybáře, Honzo, vstávej, na sochy, na národy, na četníky a zloděje, na indiány, skáčou panáka aj.³³

³³ POSPÍŠILOVÁ, J. O hrách a zábavách dnešních dětí. In: TONCROVÁ, M. *Národopisné studie o Brně*. 1990, s. 172 – 184.

4 Projekt, projektová metoda a projektové vyučování

4.1 Terminologické vymezení

Projekt

Pohledy a názory na projektové vyučování se postupně vyvíjely a upravovaly. Jedna z definic projektu podle J.Maňáka, a V.Švece zní:

„Projekt je komplexní úkol (problém), spjatý s životní realitou, s nímž se žák identifikuje a přebírá za něj odpovědnost, aby svou teoretickou i praktickou činností dosáhl výsledného žádoucího produktu (výstupu) projektu, pro jehož obhajobu a hodnocení má argumenty, které vychází z nově získaných zkušeností.“³⁴

Charakteristika projektu M. Pasche

„Individuální a skupinové projekty podněcují fantazii a usnadňují žákům pochopení látky, projekt můžeme chápat jako výrobu skutečného produktu, který představuje souhrn dosavadních zkušeností získaných v dané oblasti. Aby žáci mohli projekt úspěšně vypracovat, musejí použít rozmanitých dovedností a znalostí. Projekty žákům umožňují spojit nastudované dovednosti, pojmy a generalizace v produktu, který je pro ně užitečný a který vytvářejí v reálných podmínkách.“³⁵

Projektová metoda

Projektová metoda úzce souvisí s projektem. Podle pedagogického slovníku: *„je to vyučovací metoda, v níž jsou žáci vedeni k samostatnému zpracování určitých projektů a získávají zkušenosti praktickou činností a experimentováním. Projekty mohou mít formu integrovaných témat, praktických problémů ze životní reality nebo praktické činnosti vedoucí k vytvoření nějakého výrobku, výtvarného, či slovesného produktu.“³⁶*

Jana Kratochvílová³⁷ uvádí: *„Na projektovou metodu nahlížíme jako na uspořádaný systém činností učitele a žáků, v němž dominantní roli mají učební aktivity*

³⁴ KRATOCHVÍLOVÁ, J. *Teorie a praxe projektové výuky*. 2009, s.36.

³⁵ PASCH, Marvin, et al. *Od vzdělávacího programu k vyučovací hodině*. 2005, s. 160.

³⁶ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 2003, s. 253.

ISBN 978-80-7367-416-8.

³⁷ KRATOCHVÍLOVÁ, J. *Teorie a praxe projektové výuky*. 2006, s.37.

žáků a podporující roli poradenské činnosti učitele, kterými směřují společně k dosažení cílů a smyslu projektu.“

Projektové vyučování

Projektové vyučování je podle Jany Kratochvílové³⁸ definováno jako „výuka založená na projektové metodě“. Je to náročná forma výuky, která vyžaduje hodně času na přípravu i mnoho odborných znalostí a organizačních schopností v práci učitele. Pomocí projektové výuky je možné zavádět nové způsoby forem a metod vyučování, které jsou pro žáky zajímavější a současně jim podávají znalosti z různých předmětů vzájemných souvislostech. Nabyté vědomosti mohou žáci snadněji aplikovat do praktického života. Učivo se tak pro žáky stává atraktivnějším a méně abstraktním.

4.2 Druhy projektů

Projekty můžeme rozdělit podle různých hledisek. Jana Kratochvílová³⁹ uvádí následující dělení projektů podle těchto kritérií: účelu, autora návrhu projektu, podle informačního zdroje projektu, prostředí, doby trvání projektu, počtu žáků, kteří se na projektu podílejí.

4.3 Fáze projektu

4.3.1 Plánování projektu

Při plánování projektu je podle J. Kratochvílové⁴⁰ podstatné:

- definovat podnět – komplexní úkol, problém k řešení.
- zvolit výstup projektu – jeho závěrečná podoba
- zpracovat časové rozvržení projektu – v jaké době se projekt uskuteční
- promyslet prostředí projektu – kde se projekt uskuteční
- vymezit účastníky projektu – pro koho je projekt určen
- promyslet organizaci projektu – jak bude projekt realizován,
- zajistit podmínky pro projekt – zajištění vhodných pomůcek, materiálu
- promyslet hodnocení – jakým způsobem bude provedeno hodnocení.

³⁸ KRATOCHVÍLOVÁ, J. *Teorie a praxe projektové výuky*. 2006, s.38.

³⁹ Tamtéž, s.39.

⁴⁰ Tamtéž, s.40.

4.4 Regionální prvek a jeho význam ve výuce na 1. stupni ZŠ

Tato definice je rozvedena v článku F. Hradila „*Regionálním prvkem rozumíme doklad společensko-ekonomického dění spolu s přírodními jevy, jež blíže charakterizují a dokumentují zvláštnosti určité oblasti.*“⁴¹

Regionální prvky člení na:

- geografické, mezi které řadíme geomorfologické útvary, terénní zvláštnosti, strukturaci říční sítě a vodstva, přírodní útvary, druhy půd, rozvrstvení porostů, výskyt druhů rostlinstva a živočišstva, zejména v porostech chráněných lokalit. V dokladovém materiálu jsou to náčrtky terénních útvarů, situační kresby, krajinné malby, fotografie aj.
- sociální, zahrnující sociální zvláštnosti geografické oblasti, kterými se od sebe liší oblasti průmyslové a zemědělské (charakteristické stavby, objekty, zařízení, terénní úpravy)
- populační, které souvisejí s hustotou osídlení a znaky, jež s sebou nese tato skutečnost: sídlištní síť, katastrální plány, plány obcí, mapy okresů, stavební aglomerace
- ekonomické, informují o hospodářském potenciálu oblasti
- komunikační a kulturní, které podávají svědectví o mezilidských vztazích a bohatosti národní, lidové kultury.“

Význam regionálních prvků ve výuce je velmi důležitý. Během školní docházky je můžeme zařadit do všech fází edukačního procesu. Děti si postupným získáváním znalostí rozšiřují kulturně historický rozhled. Díky regionálním prvkům se žáci seznamují se specifiky svého regionu o jeho postavení v rámci celé vlasti. Mají nezastupitelný výchovný prostředek, který si za cíl klade vybudování posílení lásky k vlasti a vlastenectví. Tato cesta začíná u rodiny, rodné obce a rodného kraje. Buduje tak v žácích vědomí, že patří do určitého společenství.

V zájmu učitele by mělo být, aby se s jeho pomocí dozvěděli co nejvíce o svém bydlišti, okolí, historii kraje, aby poznali společenské dění a životní prostředí ve kterém se pohybují. Učitel by jim měl věci předávat přímo, ale také je vést k tomu, aby si mnohé informace hledaly samostatně (vyhledávání v novinách, na internetu, v kronikách apod.).

⁴¹ HRADIL, F. *Regionální prvky ve vyučování v 1. – 5. ročníku*. 1975, s. 152.

Uplatňování regionálních prvků ve výuce má své místo i v současném Rámcovém vzdělávacím programu. Konkrétně ve vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět. V tématickém okruhu Místo kde žijeme je kladen důraz na poznávání místních a regionálních skutečností, utváření přímých zkušeností žáků.⁴²

⁴² *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. In [online]. Dostupné z WWW:<http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPZV_2007-07.pdf>. [cit. 2011 – 04-20], s. 14 – 17.*

5 Projekty

Na základě úvodních kapitol, které obsahují teoretický přehled o projektové výuce, brněnském folkloru a charakteristice brněnského regionu jsou sestaveny následující tři projekty. Aby bylo možné více žáky zapojit a využít jejich zkušeností a znalostí jsou projekty určeny pro třetí, čtvrtou a pátou třídu. Jedná se o vícepředmětové projekty, jejichž cílem je přiblížit dětem na prvním stupni základní školy jejich region, zvyky a tradice. Projekty na sebe nenavazují, lze je použít samostatně. Projekty jsou sestaveny na základě rozvoje klíčových kompetencí vzhledem k Rámcovému vzdělávacímu programu pro základní vzdělávání. První projekt se jmenuje Město, v němž žijeme. Tento projekt má zajímavým způsobem žákům přiblížit město Brno, jeho významné památky a lidový folklor. Druhý projekt se jmenuje Putování Brnem a je zaměřen na rozšíření znalostí a zájmu žáků o brněnský region a folklor. Třetí projekt nese název Koláčová slavnost, jeho úkolem je další rozšíření znalostí a současně jejich praktická aplikace při přípravě vystoupení pro rodiče a pedagogy. Jednotlivé projekty se od sebe liší obtížností, která koresponduje s věkovými zvláštnostmi dětí v odpovídajícím ročníku.

5.1 Projekt č. 1 – Město, v němž žijeme

5.1.1 Charakteristika projektu

Úvodem do série tří projektů, které souvisejí s problematikou regionálních folklorních prvků, je projekt určený především žákům 3. třídy. Můžeme jej zařadit do jakéhokoliv období školního roku. Cílem projektu je zajímavým způsobem poznat město Brno a seznámit se s významnými památkami a brněnským folklorem. Projekt nese název „Město, v němž žijeme“. Je sestaven vzhledem k věkovým zvláštnostem dětí a rozvoji klíčových kompetencí, které úzce souvisí s Rámcovým vzdělávacím programem. Dílčí cíle jsou specifikovány v popisu jednotlivých vyučovacích jednotek. Výstupem projektu bude výlet po Brně, jehož podobu budou vytvářet společně žáci s učitelem. Projekt je navržen jako týdenní a bude probíhat v sedmi vyučovacích jednotkách.

5.1.2 Návrh projektu

Název:	Město, v němž žijeme.
Realizace:	3. ročník ZŠ
Typ projektu: ⁴³	Podle délky: krátkodobý (7 vyučovacích hodin v průběhu jednoho týdne). Podle prostředí: kombinace školní a mimoškolní. Podle počtu zúčastněných: společný (třídní). Podle organizace: vícepředmětový. Podle navrhovatele: uměle připravený. Podle informačních zdrojů: volný.
Cíl projektu:	Poznat zajímavým způsobem město Brno. Seznámit se s významnými památkami a brněnským folklorem.
Výstup:	Společná realizace výletu po Brně, vedlejším výstupem bude výstava obrázků, namalovaných ve výtvarné výchově.
Předpokládané cíle s ohledem na rozvoj klíčových kompetencí: ⁴⁴	Kompetence k učení <ul style="list-style-type: none"> - dozvídá se informace týkající se města Brna, ve kterém bydlí - seznámit se s pojmem folklor a místními tradicemi Kompetence k řešení problému <ul style="list-style-type: none"> - rozvíjí získané vědomosti - provede hodnocení práce na projektu Kompetence komunikativní, sociální a personální <ul style="list-style-type: none"> - dovede se domluvit a spolupracovat se spolužáky - žák se rozvíjí z hlediska komunikace a socializace vzhledem k nutnosti komunikace se spolužáky Kompetence občanské <ul style="list-style-type: none"> - respektuje a oceňuje naše tradice - projevuje pozitivní postoje ke svému okolí

⁴³ KRATOCHVÍLOVÁ, J. *Teorie a praxe projektové výuky*. 2009, s. 48.

⁴⁴ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. In [online]. Dostupné z WWW:<http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPZV_2007-07.pdf>. [cit. 2011 – 04-20], s. 14 – 17.

	<p>Kompetence pracovní</p> <ul style="list-style-type: none"> - dodržuje předem určená pravidla práce, zodpovědně plní své úkoly
Předpokládané činnosti:	<ul style="list-style-type: none"> - brainstorming „Co vím o Brně?“ - sbírání a třídění informací - spolupráce na navrhování výletu po Brně - seznamování se s folklorními prvky Brněnska
Organizace:	<ul style="list-style-type: none"> - práce ve třídě, mimo školu, prezentace ve školní třídě - individuální práce - práce ve dvojici i ve skupině - kooperativní výuka
Předpokládané výukové metody: ⁴⁵	<ul style="list-style-type: none"> - metody slovní – rozhovor, diskuze, vysvětlování, práce s textem, brainstorming - metody názorně demonstrační – předvádění činností - metody praktické – pracovní činnosti, výroba produktu - metody řešení problémů
Předpokládané pomůcky:	Balící papír, CD – přehrávač, CD s lidovou hudbou, videokamera, fotoaparát.
Způsob prezentace projektů:	Výstavka sestavená z obrázků vytvořených ve výtvarné výchově. Výlet.
Způsob hodnocení:	Hodnocení v průběhu projektu i výsledku učitelem – co se zdařilo, jak žáci spolupracovali, zhodnocení výsledku – realizace výletu, zejména formou pochvaly. Klasifikace.

⁴⁵ NELEŠOVSKÁ, A., SPÁČILOVÁ, H. *Didaktika primární školy*. 2005, s. 152 – 153.

5.1.3 První den

5.1.3.1 Prvouka

Časová dotace: Jedna vyučovací hodina

Téma hodiny: Naše Brno

Výukové cíle:

- Uvedení dětí do projektu
- Připomenout si, co vím o místě svého bydliště
- Vytvořit myšlenkovou mapu

Strategie: Hromadná výuka

Organizační forma výuky: Žáci se shromáždí na koberci ve třídě.

Pomůcky: Příloha č. 1, velký arch papíru, psací potřeby

Motivace: Motivačním rozhovorem: „Děti, tento týden se budeme zabývat naším městem. Všichni si určitě myslíme, že Brno dobře známe, ale je tomu tak opravdu?“

Popis činností: Ukážeme dětem mapu města Brna, nejlépe ve velkém formátu. Vhodně zvolenými otázkami děti uvedeme do tématu.

Příklady otázek: „Jak bys představil/a Brno někomu, kdo Brno nezná?“

„Znáš v Brně nějaké památky? Co o nich můžeš říci?“

Brainstorming – na téma „Co všechno se ti vybaví, když se řekne Brněnsko“, všechny odpovědi v bodech zapíšeme na velký arch papíru.

Povídání o Brně – učitel dětem přečte článek o Brně (viz Přílohu č. 1) a vysvětlí dětem pojmy, kterým nerozumí.

Rozhovor ve dvojici – „Představ kamarádovi svoje nejoblíbenější místo v Brně.“

Závěr: Shrnutí toho, co se dozvěděly.

5.1.3.2 Výtvarná výchova

Časová dotace: Jedna vyučovací hodina

Téma hodiny: Ztvárni své město

Výukové cíle:

- Procvičit si kresbu pastelkami
- Zamyslet se nad místem v Brně, které žák považuje za významné
- Vystavit obrázky na chodbě školy
- Procvičit si pozorovacích schopnosti

Strategie: Hromadná výuka, individuální práce žáka

Organizační forma výuky: Práce v lavici, práce na koberci

Pomůcky: Příloha č. 2

Motivace: Motivačním rozhovorem: „V předchozí hodině jsme si vyprávěli o místech pro nás nejoblíbenějších, teď si řekneme o místě, které si myslíme, že by měl každý při své návštěvě Brna vidět.“

Ukázka fotografií (viz Přílohu č.2)

Popis činností:

V kruhu na koberci si povíme, o nejzajímavějších místech v Brně. Ukážeme dětem výběr fotografií (viz Přílohu č. 2)

Vysvětlení činnosti, seznámení dětí s výtvarnou technikou. Samostatná práce žáků.

Závěr: Shrnutí vyučovací jednotky. Diskuse - v kruhu na koberci si povíme, jaké místo kdo nakreslil a proč. Všechna díla společně vystavíme na nástěnce.

5.1.4 Druhý den

5.1.4.1 Český jazyk

Časová dotace: Jedna vyučovací hodina

Téma hodiny: Brněnská strašidla

Výukové cíle:

- Rozvíjet znalosti o Brně
- Seznámit žáky s brněnskou lidovou slovesností
- Seznámit se s novou básničkou

Strategie: Hromadná výuka

Organizační forma výuky: Žáci se shromáždí na koberci ve třídě, skupinová práce

Pomůcky: Příloha č. 3, Příloha č. 4, Příloha č. 5

Motivace: Motivačním rozhovorem: „Děti, dnes se budeme nadále zabývat naším městem. Viděly jste, nebo alespoň slyšely o nějakém strašidle?“

Popis činností: Na úvod přečteme dětem několik brněnských básniček (viz Přílohu č.3), následně děti dostanou pracovní list s básničkou (viz Přílohu č. 4), ve které bude přidáno jedno písmenko, které tam nepatří, po jeho vyškrtání jim vyjde básnička.

Básničku si všichni společně přečteme.

Čtení pověsti o jednom brněnském strašidle. (viz Přílohu č. 5)

Společné shrnutí čteného textu. Ukážeme si na mapě, kde toto strašidlo údajně straší.

Ve skupině žáci znázorní pantomimou část pověsti.

Závěr: Ukázka nacvičené pantomimy dětí. Shrnutí hodiny.

5.1.4.2 Hudební výchova

Časová dotace: Jedna vyučovací hodina

Téma hodiny: Lidová písnička

Výukové cíle:

- Pokračovat v tématu
- Naučit se novou píseň *Sedí žaba v jeteli*
- Rozvíjet pohybové dovednosti a koordinaci
- Dbát na správnou intonaci a rytmus

Strategie: Hromadná výuka

Organizační forma výuky: Kdekoliv v prostoru třídy

Pomůcky: Příloha č. 6, Orffův instrumentář, klavír

Motivace: Motivačním rozhovorem. „Povídáčky se hodí všem dětem. Dnes se naučíme novou písničku a k tomu si i zatančíme. Písnička pochází z našeho kraje a je o žábě, která seděla v jeteli. Viděli jste děti žabu? Čím se taková žába živí a kde bydlí? Jak se taková žába pohybuje?“

Popis činností: Nácvič nové písně (viz Přílohu č. 6). Interpretace písně učitelem. Učitel přečte text, potom jej přečtou žáci. Vysvětlíme slova, kterým děti nerozumí. Učitel znovu píseň zazpívá a děti se více soustředí na melodii. Následně žáci zopakují píseň, nejprve bez doprovodu, potom s doprovodem všichni společně.

Opakování písně. Popíšeme a předvedeme dětem, jak bude tanec probíhat. (viz Přílohu č. 6)

Některé děti mohou píseň doprovodit na nástroj z Orffova instrumentáře.

Závěr: Opakování písničky s obměnou pohybových variací.

5.1.5 Třetí den

5.1.5.1 Prvouka

Časová dotace: Jedna vyučovací hodina

Téma hodiny: Zvyky a tradice

Výukové cíle:

- Naplánovat výlet po Brně
- Navrhnout svůj postup
- Pojmenovat významná města v Brně

Strategie: Hromadná výuka

Organizační forma výuky: Žáci se shromáždí na koberci ve třídě, skupinová práce

Pomůcky: Příloha č. 7, papír A0

Motivace: Motivačním rozhovorem. „Všichni určitě rádi chodíme na výlety. V dnešní hodině se o našem zítřejším výletě dozvíme více. Každý z vás bude moc ovlivnit, kam se zítra půjde.“

Popis činností: Děti dostanou nabídku míst (viz Přílohu č. 7). Následovat bude diskuze o zajímavých místech, žákům představíme výběr památek v Brně. Společně vytvoříme plán výletu a zaznačíme jednoduchou mapku na velký arch papíru.

Závěr: Připravený plán cesty. Instrukce pro děti k výletu.

5.1.6 Čtvrtý den

5.1.6.1 Tělesná výchova

Časová dotace: Jedna vyučovací hodina

Téma hodiny: Pohybové hry, které hráli už naši prarodiče

Výukové cíle:

- Rozvoj pohybových schopností a dovedností
- Seznámit se s lidovými hrami na Brněnsku
- Prohlubovat vztah k folkloru

Strategie: Hromadná výuka

Organizační forma výuky: Žáci se shromáždí v tělocvičně a volně se po ní rozestoupí.

Pomůcky: CD přehrávač, CD s lidovými písněmi

Motivace: Motivačním rozhovorem: „Dnes budeme pokračovat v poznávání brněnského folkloru. Do něj patří i hry, kterými si dříve děti krátily dlouhé chvíle.“

Popis činností:

Úvodní část – nástup, seznámení s průběhem a cílem vyučovací jednotky.

Rušná část – „Na krkavce“ – Hráči se postaví za sebou do řady a chytanou se v pase. Proti řadě stojí krkavec. Matka říká: „Kopu, kopu důlek“, krkavec říká: „Nač ten důlek?“, matka: „Na pšeničku.“, Krkavec: „A komu tu pšeničku?“, matka „Kuřátkům.“ Krkavec chytá zadní kuře, matka jej odhání odhání pokřikujíc: „Pšš! Pšš!“ S matkou se otáčí zároveň celá řada, uhýbá krkavci. Když Krkavec zadní kuře chytí, je jeho; to odstoupí stranou. Hra se opakuje, až Krkavec všecky vychytá.⁴⁶

Rozcvička – rozcvička na lidovou hudbu, hrát budou učitelem vybrané lidové písně.

⁴⁶ BARTOŠ, F. *Naše děti*. 1949, s. 200.

Hlavní část - Pohybové hry – Na „Vyvolávku“ nebo také „Na Adama a Evu“ – Každý hráč si dá nějaké jméno. Jeden z nich hodí míčem do zdi nebo na střechu a vyvolá některého z ostatních hráčů zvoleným jménem. Vyvolaný má padající míč chytit. Chytne – li jej, háže on, pokud nechytne, ostatní se rozběhnou. Jakmile však zvedne míč ze země, zvolá stát! a zůstanou všichni na svých místech. Potom po některém hodí a vybijí ho, následně háže on. To se opakuje do té doby, až někdo nevybijí nikoho, ten má kotě. Hraje se dále až do čtyř kořat, kdo má čtyři kořata, vypadává. Hraje se do té doby, dokud nezbude vítěz.⁴⁷

Závěr: Reflexe vyučovací jednotky Zvolenou formou je rozhovor, diskuse.

5.1.7 Pátý den

5.1.7.1 Všechny vyučovací jednotky

Časová dotace: 3 – 4 vyučovací jednotky

Téma hodiny: Poznáváme Brno

Výukové cíle:

- Dozvědět se další informace o Brně
- Dodržovat pravidla slušného chování na výletě
- Získat nové zkušenosti a informace z procházky po středu Brna
- Prohlubovat vztah se spolužáky
- Prohlubovat vztah k místu, kde žijeme

Strategie: Hromadná výuka, skupinová výuka

Organizační forma výuky: Dopolední výlet

Pomůcky: mapa Brna

Motivace: Motivačním rozhovorem: „Děti dnes půjdeme na náš společně naplánovaný výlet, informace, které se dozvíte vám pomohou k lepší orientaci v památkách našeho města.“

Popis činností: Ranní setkání ve třídě, kontrola účasti. Společný přesun (autobus, tramvaj) na začátek naplánované trasy. U každé z památek si řekneme pár nejzajímavějších informací. Výlet zakončíme návštěvou výstavy v Paláci Šlechtičen,

⁴⁷ BARTOŠ, F. *Naše děti*. 1949, s. 217.

kde probíhá výstava s názvem „Prapradědeček ve škole“. Zde si mohou děti prohlédnout třídu z počátku 20. století a vyzkoušet řadu aktivit, pro ně přichystaných.⁴⁸

Závěr: Návrat do školy. Vyhodnocení projektu, shrnutí celého týdne, velká pochvala všem, co se v jeho průběhu snažili.

5.2 Projekt č. 2 – Putování Brnem

5.2.1 Charakteristika projektu

Druhý ze série projektů se jmenuje „Putování Brnem“ a bude rozložen do dvou týdnů. Opět se v něm zabýváme problematikou regionálních a folklorních prvků na Brněnsku. Projekt vychází ze specifických zvláštností dětí daného věku a odvíjí se od rozvoje klíčových kompetencí plynoucích z Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání. Projekt by měl začít situační scénkou, kdy do třídy vejde člověk, převlečený za starce. Seznámí děti s průběhem projektu. Sdělí jim, co bude jejich úkolem, čili výstupem projektu. Děti budou mít za úkol pomoci starci s objevováním Brna. Během projektu si budou vést expediční deník a sbírat dílky mapy. V závěru si připraví prezentaci Brna pro cestovatele. Sdělí mu, co zjistily v průběhu projektu. Téma projektu má charakter hry, proto by mohlo být pro žáky atraktivní.

5.2.2 Návrh projektu

Název:	Putování Brnem
Realizace:	4. ročník ZŠ
Typ projektu: ⁴⁹	Podle délky: krátkodobý (13 vyučovacích hodin v průběhu dvou týdnů). Podle prostředí: kombinace školní a mimoškolní. Podle počtu zúčastněných: společný (třídní). Podle organizace: vícepředmětový. Podle navrhovatele: uměle připravený. Podle informačních zdrojů: volný.

⁴⁸ Místo ukončení výletu, může zvolit učitel jiné. Výstava je sezónní, nemusí být vždy otevřena.

⁴⁹ KRATOCHVÍLOVÁ, J. *Teorie a praxe projektové výuky*. 2009, s. 48.

Cíl projektu:	Poznat zajímavým způsobem více historii i současnost svého rodiště, popřípadě místa, kam chodí do školy.
Výstup:	Prezentace města.
Předpokládané cíle s ohledem na rozvoj klíčových kompetencí: ⁵⁰	<p>Kompetence k učení</p> <ul style="list-style-type: none"> - dozvídá se informace týkající se města Brna, ve kterém bydlí - seznámí se s pojmem folklor a místními tradicemi - využívá vhodné způsoby pro efektivní učení <p>Kompetence k řešení problému</p> <ul style="list-style-type: none"> - rozvíjí získané vědomosti - provede hodnocení práce na projektu <p>Kompetence komunikativní, sociální a personální</p> <ul style="list-style-type: none"> - dovede se domluvit a spolupracovat se spolužáky - žák se rozvíjí z hlediska komunikace a socializace vzhledem k nutnosti komunikace se spolužáky <p>Kompetence občanské</p> <ul style="list-style-type: none"> - respektuje a oceňuje naše tradice - projevuje pozitivní postoje ke svému okolí <p>Kompetence pracovní</p> <ul style="list-style-type: none"> - dodržuje předem určená pravidla práce, zodpovědně plní své úkoly
Předpokládané činnosti:	<ul style="list-style-type: none"> - sbírání dílků mapy - seskládání mapy - vedení expedičního deníku - sbírání a třídění informací - závěrečný souhrn znalostí
Organizace:	<ul style="list-style-type: none"> - práce ve třídě, mimo školu, prezentace ve školní třídě - individuální práce - práce ve dvojici i ve skupině - kooperativní výuka

⁵⁰ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání.* In [online]. Dostupné z WWW:<http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPZV_2007-07.pdf>. [cit. 2011 – 04-20], s. 14 – 17.

Předpokládané výukové metody: ⁵¹	<ul style="list-style-type: none"> - metody slovní – rozhovor, diskuze, vysvětlování, práce s textem - metody názorně demonstrační – předvádění činností - metody praktické – pracovní činnosti, výroba produktu - metody řešení problémů
Předpokládané pomůcky:	Dílky mapy, mapa Brna, sešity A5.
Způsob prezentace projektů:	Prezentace Brna cestovateli.
Způsob hodnocení:	Hodnocení v průběhu projektu i výsledku učitelem – co se zdařilo, jak žáci spolupracovali, zhodnocení výsledku – vypracování průvodce, představení Brna Klasifikace

5.2.3 První den

5.2.3.1 Úvodní hodina

Časová dotace: Jedna vyučovací hodina

Téma hodiny: Naše Brno

Výukové cíle:

- Uvést děti do projektu
- Objasnit si život v Brně dříve a teď

Strategie: Hromadná výuka

Organizační forma výuky: Žáci se shromáždí na koberci ve třídě.

Pomůcky: Příloha č. 8, dílky mapy – Příloha č. 9, mapa Brna

Motivace: Starší člověk, pokud možno pro děti neznámý, se převlékne za cestovatele. Přichází první den do třídy se srolovanou mapou v podpaží, aby děti požádal o pomoc při objevování neznámého města.

Popis činností: Výstup cestovatele, přečte připravený text (viz Přílohu č. 8), kterým děti uvede do projektu. Po přečtení odchází. Po té učitelka odpovídá dětem na dotazy

⁵¹ NELEŠOVSKÁ, A., SPÁČILOVÁ, H. *Didaktika primární školy*, s. 152 – 153

ohledně cesty. Vysvětluje jim podstatu expedice. Mapu si společně připevní na viditelné místo někde ve třídě, kde bude po celou dobu projektu viset.

Závěr: Společná diskuze o expedici.

5.2.3.2 Český jazyk

Časová dotace: Jedna vyučovací hodina

Téma hodiny: Založení města Brna

Výukové cíle:

- Rozvoj samostatnosti
- Seznámit se s založením města Brna
- Zamyslet se nad odpovídáním na otázky
- Prohloubit vědomosti o Brně
- Procvičit si slovní druhy

Strategie: Hromadná výuka, individuální práce žáka

Organizační forma výuky: Práce v lavici, práce na koberci

Pomůcky: Příloha č. 10, Příloha č. 1, dílky mapy

Motivace: Motivačním rozhovorem: „Na začátek naší expedice, si přečteme tento text o Brně, abyste mohli našemu cestovateli na závěr říci, co jste o našem městě zjistily.“

Popis činností:

Úvodní část – na tabuli napíšeme básničku (viz Přílohu č.10). Vysvětlíme si neznámá slova. Společně si ji nahlas přečteme. Vyvoláváním k tabuli doplníme, jejich slovní druhy.

Hlavní část – na koberci si přečteme text o Brně (viz Přílohu č. 1), děti budou mít za úkol pozorně poslouchat, protože potom se jich na obsah textu budeme ptát. Doporučíme jim, aby si dělali do expedičních deníků poznámky, které se jim budou hodit.

Vyhodnocení: Každý žák dostává jeden dílek mapy.

Závěr: Zápis do expedičního deníku, reflexe vyučovací jednotky.

5.2.4 Druhý den

5.2.4.1 Vlastivěda

Časová dotace: Jedna vyučovací hodina

Téma hodiny: Vycházka po okolí školy

Výukové cíle:

- Pokračovat v tématu
- Seznámit se s blízkým okolím školy
- Pracovat s mapou

Strategie: Hromadná výuka

Organizační forma výuky: Krátká vycházka do okolí školy, po návratu práce na koberci.

Pomůcky: dílky mapy, plán Brna

Motivace: Motivačním rozhovorem: „V dnešní hodině, budete mít opět možnost získat jeden dílek mapy. Zaslouží si jej ten, kdo bude dávat pozor a bude všímavý ke svému okolí.“

Popis činností: Připravíme se s dětmi na odchod ven. Děti si zapisují hlavní body cesty - názvy ulic, památek, budov nebo co je samotné zaujme. Pokud míváme nějaké významné místo, společně si o něm povídáme⁵². Cesta vede nejbližším okolím školy. Po návratu z vycházky se společně sejdeme nad plánem Brna⁵³, ukazujeme si cestu, kterou jsme šli a která nejdůležitější místa jsme minuli.

Závěr: Společné shrnutí vycházky. Každý žák dostává jeden dílek mapy.

5.2.4.2 Pracovní činnosti

Časová dotace: Jedna vyučovací hodina

Téma hodiny: Model okolí školy

Výukové cíle:

- Navázat na vlastivědnou vycházku
- Rozvíjet jemnou motoriku
- Rozvíjet schopnost pracovat ve skupině

Strategie: hromadná výuka, skupinová práce

Organizační forma výuky: práce v lavicích, nebo kdekoliv ve třídě

Pomůcky: různé krabičky, ruličky, papíry, kartony, apod., dílky mapy

Motivace: Motivačním rozhovorem: „V minulé hodině jsme byly na vycházce, teď si zkusíme vypracovat takový model okolí školy.“

Popis činností:

Úvodní část – Hodinu začneme lidovými hádankami.

⁵² Co kdo ví, zajímavosti, učitelka doplňuje, vysvětluje.

⁵³ Pro zjednodušení, můžeme použít mapu samostatné městské části

„Malučké, čerňučké, velkou kladou pohne“ – blecha

„Malý domeček plný koleček“ – hodiny

„Spadne to do studně a nežbluňkne to.“ - stín

Pracovat budou všichni společně. Děti si načrtnou schéma cesty na velký papír. Na plánu zaznačí hlavní orientační bod - školu, dále místa, kterými předcházející hodinu procházely. Mohou si zaznačit i oblast, kde se nachází jejich dům, pokud je ve vybrané lokalitě. Učitelka dětem radí a pomáhá. Děti si donesený materiál polepují barevnými papíry, popisují jednotlivá místa.

Závěr: Děti i učitelka hodnotí, zda se jim práce podařila, plán si vystaví. Každý žák dostává 1 dílek mapy za činnost.

5.2.5 Třetí den

5.2.5.1 Český jazyk

Časová dotace: Jedna vyučovací hodina

Téma hodiny: Znak Brna

Výukové cíle:

- Rozšířit vědomosti o Brně
- Seznámit žáky se znakem města Brna
- Seznámit se s novou lidovou básničkou

Strategie: Hromadná výuka

Organizační forma výuky: Žáci se shromáždí na koberci ve třídě, skupinová práce

Pomůcky: Příloha č. 11, dílky mapy

Motivace: Dnes budeme pokračovat v naší expedici. Můžeme začít motivačními otázkami jako například – Myslíte, že má Brno nějaký znak? Víte jak tento znak vypadá?

Popis činností: Učitelka dětem ukazuje barevnou kopii brněnského znaku (viz Přílohu č.11)Ptá se: „*Víte, děti, co je na obrázku?*“ Učitelka má pro každého žáka nachystanou zmenšenou barevnou kopii brněnského znaku, kterou si mohou nalepit do deníku. Děti mají za úkol napsat vlastní vyprávění, proč má Brno právě tento znak, jak si myslí, že vznikl. Po vyhrazené době následuje čtení jednotlivých verzí pověstí.⁵⁴Učitelka dětem sdělí správnou verzi pověsti, nebo ji jen potvrdí, pokud ji už

⁵⁴ Čtení není povinné, přečte jen ten žák, který bude chtít.

někdo z dětí zná.

Pohybová hra - Učitelka před hodinou ukryje ve třídě, nebo raději venku (dle počasí a prostorových možností) kolečka s nalepeným městským znakem. Děti mají v časovém limitu 3 - 5 minut sesbírat co nejvíce koleček. Každý hraje sám za sebe.⁵⁵

Závěr: Shrnutí hodiny. Žáci, kteří našli víc jak tři kolečka dostanou tři dílky mapy, ostatní jeden.

5.2.6 Třetí den

5.2.6.1 Hudební výchova

Časová dotace: Jedna vyučovací hodina

Téma hodiny: Lidová písničky z Brněnska

Výukové cíle:

- Pokračování v tématu
- Naučení nové písní s názvem *Všeci lidi pravijó*
- Rozvoj hlasových schopností

Strategie: Hromadná výuka

Organizační forma výuky: Na židlích kolem klavíru

Pomůcky: Příloha č. 12a a 12b, Příloha č. 13, Orffův instrumentář, klavír, dílky mapy

Motivace: Motivačním rozhovorem: „Písničky se hodí všem lidem. Proto by si nezasloužily, abychom na ně zapomněli. Dnes se naučíme jednu písničku z Brna z Tuřan.“

Popis činností: Hodinu začneme uvedením do tematiky písně, nastíněním jejího obsahu, původu, významu.

Například: „Písnička je o panence Marii, která nás ochraňuje. Zpívá se v ní o Tuřanském kostele, který je zasvěcen Panně Marii.“

Rozhovor s žáky na téma, kam chodí na výlety. Jestli byli v Tuřanech v kostele. Chování na výletě. Ukážeme dětem fotografii Tuřanského kostela, Tuřanského kroje (viz Přílohu č. 12a, 12b).

Přípravná cvičení – rozezpívání, pomocí sluchových cvičení.

Vlastní nácvik písně (viz Přílohu č. 13) metodou imitační⁵⁶ – učitel zazpívá píseň bez nástrojového doprovodu. Vysvětlíme si slova, kterým děti nerozumí. Učitel ještě jednou

⁵⁵ mezipředmětové vztahy s tělesnou výchovou

⁵⁶ PECHÁČEK, S., VÁŇOVÁ H. *Praktické úkoly z didaktiky hudební výchovy pro 1. stupeň ZŠ*. 2006, s.117.

píseň předvede, tentokrát s nástrojovým doprovodem. Nejprve se naučíme text. Pozornost věnujeme správné výslovnosti, protože nářečí může být pro děti obtížné. Následně učitel píseň několikrát zazpívá a děti to po něm zopakují. Když zvládnou první sloku, připojíme druhou. Po úspěšném zvládnutí písně mohou žáci doprovodit nástroji z Orffova instrumentáře.

Závěr: Opakování písničky s obměňováním hudebních nástrojů.

5.2.6.2 Vlastivěda

Časová dotace: Jedna vyučovací hodina

Téma hodiny: Významné osobnosti města Brna

Výukové cíle:

- Seznámit se s významnými politiky Brna
- Seznámit se s výraznými sběrateli lidového folkloru v Brně

Strategie: Hromadná výuka

Organizační forma výuky: Žáci se shromáždí na koberci ve třídě, skupinová práce

Pomůcky: Příloha č. 14, dílky mapy

Motivace: Motivačním rozhovorem: „Znáte nějakou současnou významnou brněnskou osobnost?“

Popis činností: Děti se rozdělí na šest skupin po pěti.⁵⁷ Učitelka do každé skupiny dá několik obrázků s portréty brněnských osobností (viz Přílohu č.14a), a to jak historických tak současných – Oldřich Sirovátka, František Sušil, František Bartoš, Roman Onderka, Michal Hašek. Děti dostávají k obrázkům i kartičky se jmény osobností (viz Přílohu č.14b). Přiřazují správná jména ke správným portrétům. Společná kontrola. Učitelka každému rozdá jeden exemplář se správným zařazením osobnosti a jména (děti nalepí do deníku).

Rozhovor: - „Co víte o těchto osobnostech?“

- „Kdo je v čele městského zastupitelstva?“...

Děti samy povídají, co ví o vybraných osobnostech. Bavíme se také o městském zastupitelstvu, volbách, apod. Učitelka informace poopravuje a doplňuje. Řekli jsme si o mnoha významných osobnostech z oblasti politiky a lidového folkloru.

- „Znáte také někoho ze současné kulturní scény?“

⁵⁷ Počet lze libovolně přizpůsobit.

- „Znáte názvy některých souborů, které se zabývají lidovou tvorbou?“

Děti odpovídají: Brněnský Valášek, Líšňáček, Vrčka, Heřmánek atd. (popis výběru z lidových souborů viz Přílohu č.15) Poslech písně z alba Brněnského Valášku, který je v Brně jedním z největších souborů.

Závěr: Záznam z hodiny do expedičního deníku. Každý dostane jeden dílek mapy.

5.2.7 Pátý den

5.2.7.1 Vlastivěda

Časová dotace: Dvě vyučovací jednotky

Téma hodiny: Vlastivědná vycházka

Výukové cíle:

- Rozvíjet vědomosti o městu Brnu
- Seznámit se s Etnologickým ústavem v Brně
- Navštívit několik zajímavých míst
- Pochopit pojem památka
- Prohlubovat vztah k Brnu
- Dodržovat pravidla slušného chování na výletě

Strategie: Hromadná výuka

Organizační forma výuky: Vyučování se bude konat ve městě. Formou výletu.

Pomůcky: Expediční deníky, dílky mapy, psací potřeby

Motivace: Motivačním rozhovorem: „Dnes budeme pokračovat v poznávání brněnského regionu. Vyrazíme proto na vycházku.“

Popis činností: Při vycházce nás bude doprovázet místní průvodkyně, která má připravené prohlídky města i pro děti, doplněné mnoha pověstmi, příběhy, zajímavostmi. Navštívíme Etnologický ústav AV ČR, Náměstí Svobody, Zelný trh a hrad Špilberk. Po celou dobu si děti dělají zápisky do expedičních deníků.

Závěr: Návrat do školy. Shrnutí vycházky. Každý dostane dílek mapy.

5.2.7.2 Český jazyk

Časová dotace: Jedna vyučovací hodina

Téma hodiny: Brněnská mluva

Výukové cíle:

- Seznámit se s brněnskými básněmi a brněnským nářečím
- Objasnit si pojem „hantec“

- Vypracování pracovního listu

Strategie: Hromadná výuka, individuální práce žáka

Organizační forma výuky: Práce v lavicích.

Pomůcky: Příloha č. 16, Příloha č. 17, Příloha č. 18

Motivace: Pomocí motivačního rozhovoru: „Děti, každá zem má svůj jazyk, u nás je to český jazyk, neboli čeština. Myslíte si, že se všude v České Republice mluví stejně?“

Popis činností: Pokračujeme v motivačním rozhovoru. Řekneme si, že v České republice máme několik druhů nářečí, například hanácké, valašské, jinak mluví Češi a jinak Moravané.

Řekneme si ukázkou a čím se brněnská mluva vyznačuje (viz Přílohu č. 16).

Přečteme si brněnskou básničku (viz Přílohu č. 17) a děti budou mít za úkol vymyslet novou verzi pomocí obměny slov.

Následovat bude „*Spací hra*“ – učitel bude číst slova, když přečte slovo, které bude spisovnou češtinou, děti spí na lavicích, jakmile přečte slovo s dialektem, děti se probudí.

Doplnění pracovního listu (viz Přílohu č. 18)

Závěr: Vyhodnocení pracovního listu. Žák, který jej bude mít správně, dostane dílek mapy.

5.2.8 Šestý den

5.2.8.1 Hudební výchova

Časová dotace: Jedna vyučovací jednotka

Téma hodiny: Lidová píseň *Žába skáče po blatě*

Výukové cíle:

- Naučit se lidovou píseň *Žába skáče po blatě*
- Rozvoj hlasových schopností
- Seznámit se s Brněnskou částí Žebětín

Strategie: Hromadná výuka

Organizační forma výuky: Žáci sedí na židlích ve třídě.

Pomůcky: Příloha č. 19a, Orffův instrumentář

Motivace: Motivačním rozhovorem: „Dnes budeme pokračovat v poznávání brněnského regionu. Naučíme se další lidovou písničku, která pochází z našeho kraje.“

Popis činností: Hodinu začneme uvedením do tématiky písně, nastíněním jejího obsahu, původu, významu. Například: „Žába skáče po blátě a je špinavá, koupíme ji zelené strakaté kalhoty.“

Písnička pochází z Brněnska. Vzácné místo výskytu žab je v Žebětíně, dokonce se tu kvůli žábám uzavírá silnice. Městskou část si můžeme ukázat na mapě. Viděli jste někdy žabu? Znáte nějaký její druh? Kdo už někdy v přírodě chytil žabu, nebo jiné zvířátko?

Vlastní nácvik písně metodou imitací⁵⁸ – učitel zazpívá píseň bez nástrojového doprovodu. Vysvětlíme si slova, kterým děti nerozumí. Učitel ještě jednou píseň předvede, tentokrát s nástrojovým doprovodem. Nejprve se naučíme slova. Pozornost věnujeme správné výslovnosti, protože nářečí může být pro děti obtížné. Následně učitel píseň několikrát zazpívá a děti to po něm zopakují. Když zvládají první sloku, připojíme druhou. Po úspěšném zvládnutí písně mohou žáci doprovodit nástroji z Orffova instrumentáře.

Závěr: Opakování písničky s obměňováním hudebních nástrojů.

5.2.8.2 Tělesná výchova

Časová dotace: Jedna vyučovací hodina

Téma hodiny: Lidový tanec

Výukové cíle:

- Nácvik jednoduchého tance
- Pokračovat v tématu
- Navázat na písničku z hudební výchovy

Strategie: Hromadná výuka

Organizační forma výuky: Žáci se shromáždí v tělocvičně a volně se po ní rozestoupí.

Pomůcky: Příloha č. 19b, CD přehrávač, CD s lidovými písněmi

Motivace: Dnes budeme pokračovat v poznávání brněnského regionu. Naučíme se jednoduchou taneční hru, kterou můžete předvést našemu cestovateli.

Popis činností:

Úvodní část – nástup, přivítání, sdělení obsahu vyučovací jednotky

⁵⁸ PECHÁČEK, S., VÁŇOVÁ H. *Praktické úkoly z didaktiky hudební výchovy pro 1. stupeň ZŠ*. 2007, s. 117.

Rušná část - - honička „Kamenná“ – dva z žáků jsou honiči (zlí čarodějové), koho se dotknou, ten zkamení (stoj rozkročný). Ostatní hráči mohou zkamenělého vysvobodit tím, že mu podlezu mezi nohama.⁵⁹

Průpravná část – rozvíčka, deset cviků na protažení celého těla.

Hlavní část – připomenutí písničky z hudební výchovy, přidáme k ní nácvik taneční hry (viz Přílohu č. 19b).

Závěr: Opakování tance. Žáci, kteří projevíli snahu, dostanou dílek mapy.

5.2.9 Sedmý den

5.2.9.1 Pracovní činnosti

Časová dotace: Dvě vyučovací jednotky

Téma hodiny: Tvorba kapesního průvodce

Výukové cíle:

- Rozvíjet jemnou motoriku
- Vytvořit kapesního průvodce Brnem
- Rozvíjet schopnost spolupracovat

Strategie: Hromadná výuka

Organizační forma výuky: Práce v lavicích ve třídě, žáci mohou pracovat ve dvojicích

Pomůcky: Příloha č. 20, tvrdý papír, barevné papíry, lepidlo, psací potřeby

Motivace: Ukázkou práce a motivačním rozhovorem, například: „Milé děti, pomalu se dostáváme k cíli, návštěva našeho cestovatele se blíží, dnes budete mít prostor k tvorbě průvodce.“

Popis činností:

Úvodní část – ukážeme dětem několik kapesních průvodců po Brně a vysvětlíme činnost, kterou budou dělat (viz Přílohu č. 20)

Hlavní část – žáci budou mít prostor na vytváření průvodce, z fotografií, které si měli donést za domácí úkol sestaví průvodce.

Závěr: Ukázka vytvořených děl, každý žák řekne pár vět o svém kapesním průvodci.

5.2.9.2 Vlastivěda

Časová dotace: Jedna vyučovací jednotky

Téma hodiny: Návštěva cestovatele

⁵⁹ Lze zařadit různé obměny – např. chycení žáci zkamení do vzporu ležmo, ve hře jsou tři chytači, atd.

Výukové cíle:

- Uzavřít projekt
- Umět jednoduše představit Brno
- Sestavit mapu z nasbíraných dílků

Strategie: Hromadná výuka

Organizační forma výuky: Žáci předvedou ve třídě, co se naučili.

Pomůcky: Lepidlo, mapa

Motivace: Motivačním rozhovorem: „Dnes nás navštíví pan cestovatel, seskládáme si dílky mapy a nalepíme je na originální mapu.“⁶⁰

Popis činností: Seskládání mapy, Předání průvodců cestovateli. Přehlídka expedičních zápisníků. Děti zazpívají a zatancují písničky, které se naučily. Sdělení informací, které se dozvěděly.

Závěr: Velká pochvala, jako odměnu dostane každý odznak se znakem města Brna.

5.3 Projekt č. 3 – Koláčová slavnost

5.3.1 Charakteristika projektu

Skupinu projektů uzavírá poslední s názvem „Koláčová slavnost“. Je to tradiční akce konaná v měsíci srpnu v městské části Brno – Komárov. Její kořeny sahají už do začátku 19. století. V předchozích dvou projektech jsme si představili lidové písničky, tance a lidové soubory Brněnska. V následujícím projektu se budeme zabývat lidovými slavnostmi. Stejně jako v předchozích projektech budeme vycházet z věkových zvláštností dětí a z klíčových kompetencí dle Rámcového vzdělávacího programu. Projekt bude týdenní a uskuteční se v jedenácti vyučovacích jednotkách. Opět si je může vyučující rozplánovat, podle svých možností. V projektu se děti dozví o lidovém kroji, naučí se nové písničky a spoustu dalších činností. Celý program bude směřovat ke Koláčové slavnosti, jejíž program za pomoci vyučujícího vymyslí děti samostatně. Akce bude pro rodiče i pedagogy. Koláčovou slavnost žáci na začátku projektu zřejmě znát nebudou, proto by pro ně mohlo být atraktivní dozvědět se něco nového.

⁶⁰ Učitel dbá na to, aby byly všechny dílky v průběhu konání projektu rozdány.

5.3.2 Návrh projektu

Název:	Koláčová slavnost
Realizace:	5. ročník ZŠ
Typ projektu: ⁶¹	Podle délky: krátkodobý (11 vyučovacích hodin v průběhu týdne). Podle prostředí: kombinace školní a mimoškolní. Podle počtu zúčastněných: společný (třídní). Podle organizace: vícepředmětový. Podle navrhovatele: uměle připravený. Podle informačních zdrojů: volný.
Cíl projektu:	Seznámit žáky s folklorním bohatstvím místa, v němž se narodili, a upevnit v nich kořeny úcty a lásky ke svému kraji. Ucelit v nich základní poznatky a prohloubit je.
Výstup:	Realizace folklorního vystoupení pro rodiče a pedagogy.
Předpokládané cíle s ohledem na rozvoj klíčových kompetencí: ⁶²	Kompetence k učení <ul style="list-style-type: none">- dozvídá se informace týkající se města Brna, ve kterém bydlí- seznámí se s folklorními prvky na Brněnsku- dozvídá se informace týkající se Koláčových slavností na Brněnsku Kompetence k řešení problému <ul style="list-style-type: none">- dokázat myslet sebekriticky, při řešení vystoupení- vyhledává informace k řešení problému Kompetence komunikativní, sociální a personální <ul style="list-style-type: none">- dovede se domluvit a spolupracovat se spolužáky- žák se rozvíjí z hlediska komunikace a socializace vzhledem k nutnosti komunikace se spolužáky

⁶¹ KRATOCHVÍLOVÁ, J. *Teorie a praxe projektové výuky*. 2009, s. 48.

⁶² *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. In [online]. Dostupné z WWW:<http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPZV_2007-07.pdf>. [cit. 2011 – 04-20], s. 14–17.

	<p>Kompetence občanské</p> <ul style="list-style-type: none"> - respektuje a oceňuje naše tradice - projevuje pozitivní postoje ke svému okolí <p>Kompetence pracovní</p> <ul style="list-style-type: none"> - dodržuje předem určená pravidla práce, zodpovědně plní své úkoly
Předpokládané činnosti:	<ul style="list-style-type: none"> - sbírání a třídění informací - spolupráce na navrhování vystoupení (Koláčové slavnost) pro rodiče a učitele - závěrečné vystoupení
Organizace:	<ul style="list-style-type: none"> - práce ve třídě, ve skupině - individuální práce - práce ve dvojici i ve skupině - kooperativní výuka
Předpokládané výukové metody: ⁶³	<ul style="list-style-type: none"> - metody slovní – rozhovor, diskuze, vysvětlování, práce s textem - metody názorně demonstrační – předvádění činností - metody praktické – pracovní činnosti, výroba produktu - metody řešení problémů
Předpokládané pomůcky:	CD přehrávač, CD s lidovými písničkami, balicí papír, výtvarné potřeby.
Způsob prezentace projektů:	Vystoupení pro rodiče, výstava vytvořených lidových krojů.
Způsob hodnocení:	<p>Hodnocení v průběhu projektu i výsledku učitelem – co se zdařilo, jak žáci spolupracovali, zhodnocení výsledku – realizace vystoupení.</p> <p>Klasifikace v průběhu projektu.</p>

⁶³ NELEŠOVSKÁ, A., SPÁČILOVÁ, H. *Didaktika primární školy*. 2005, s. 152 – 153.

5.3.3 První den

5.3.3.1 Český jazyk

Časová dotace: Jedna vyučovací hodina

Téma hodiny: Naše Brno

Výukové cíle:

- Úvod do projektu
- Seznámit se s průběhem projektu
- Seznámit žáky s výstupem projektu
- Reprodukovat přečtený text

Strategie: Hromadná výuka

Organizační forma výuky: Žáci budou sedět v kruhu na koberci.

Pomůcky: Příloha č. 21, Příloha č. 22

Motivace: Videoprojekce (pokud má učitel k dispozici). Pokud učitel video k dispozici nemá, tak pouze motivačním rozhovorem: „Děti, tento týden se budeme zabývat folklorními slavnostmi na Brněnsku, určitě jste již na hodech, nebo lidových slavnostech byli. Povíme si, co to slavnosti jsou a při jakých příležitostech se v Brně konají.“

Popis činností: Seznámení se s průběhem projektu a závěrečnou slavností. Diskuse na koberci na téma folklorní slavnosti v Brně. Příklady otázek k diskusi: „Kdo navštívil hody? Navštívily jste i jiné slavnosti? Znáte koláčové slavnosti?“

Práce s textem (viz Přílohu č. 21) – v kruhu na koberci. Učitel vysvětlí pojmy, kterým děti nerozumí.

Reprodukce textu, který četl učitel. Žáci řeknou svými slovy, o čem text byl.

Práce s pracovním listem (viz Přílohu č. 22) – jeho obsahem budou otázky týkající se textu, který učitel přečetl.

Závěr: Kontrola pracovních listů. Reflexe vyučovací jednotky formou rozhovoru.

5.3.3.2 Vlastivěda

Časová dotace: Jedna vyučovací hodina

Téma hodiny: Slavnosti na Brněnsku

Výukové cíle:

- Seznámit se s brněnskými slavnostmi
- Rozvíjet schopnost pracovat s textem

- Rozvíjet vzájemnou spolupráci ve skupině
- Učit se komunikovat před třídou
- Vyrobit pozvánku

Strategie: Hromadná výuka, skupinová práce žáků

Organizační forma výuky: Práce v lavicích ve skupinách po čtyřech žácích.

Pomůcky: Příloha č. 23, fotografie, tvrdé bílé papíry, lepidlo, obrázky Brna

Motivace: Fotografiemi ze slavností. Videozáznamem, pokud má učitel k dispozici.

Popis činností: Učitel žákům představí různé slavnosti v Brně, řekne jim v kterých částech Brna se konají. (viz Přílohu č. 23). Děti rozdělíme do skupin. Každá skupina dostane text. Ten si žáci přečtou a vyrobí na jeho základě pozvánku na danou akci.⁶⁴

Závěr: Prezentace práce, kterou udělali ve skupině. Pochvala.

5.3.4 Druhý den

5.3.4.1 Hudební výchova

Časová dotace: Jedna vyučovací hodina

Téma hodiny: Nácvič lidové písně *Málo, málo nás*

Výukové cíle:

- Naučit se novou lidovou píseň *Málo, málo nás*
- Dbát na správnou intonaci a rytmus
- Prohlubovat vztah k lidovým tradicím
- Připravit si píseň pro vystoupení na slavnosti

Strategie: Hromadná výuka

Organizační forma výuky: Žáci budou v lavicích.

Pomůcky: Příloha č. 24, klavír

Motivace: Ukázkou písně. Píseň zazpívá vyučující.

Popis činností: Nácvič písně. Žáci budou rozděleni do dvou skupin. Nejlépe chlapci a děvčata. Skupiny se budou střídat vždy po sloce. Repetici budou zpívat všichni.

Závěr: Zopakování písničky. Zpěv můžeme doplnit jednoduchým pohybem.

5.3.4.2 Český jazyk

Časová dotace: Jedna vyučovací hodina

⁶⁴ Aplikace mezipředmětových vztahů s pracovními činnostmi a českým jazykem.

Téma hodiny: Plán slavnosti

Výukové cíle:

- Seznámit se s plánem besídky pro rodiče
- Možnost ovlivnění programu besídky
- Rozvíjet schopnost vzájemné spolupráce ve skupině

Mezipředmětové vztahy: Vlastivěda, pracovní činnosti

Strategie: Hromadná výuka, skupinová práce

Organizační forma výuky: Práce v lavicích, nebo kdekoli ve třídě

Pomůcky: papíry, psací potřeby

Motivace: Uvedením žáků do problémové situace. Například: „Děti, máme připravit slavnost pro rodiče, ale nemáme program. Pomůžete mi ho sestavit?“

Popis činností: Učitel vhodnými otázkami, děti uvede do problému. V pátek je vystoupení pro rodiče a není vymyšlený program. Děti budou mít za úkol za vedení učitele program sestavit. Děti se učí navzájem se poslouchat a spolupracovat. Každý dostane úkol. V rámci domácí přípravy upéct s rodiči koláče na slavnost.

Závěr: Sestavíme konečnou strukturu programu slavnosti pro rodiče.

5.3.5 Třetí den

5.3.5.1 Vlastivěda

Časová dotace: Jedna vyučovací hodina

Téma hodiny: Brněnský kroj

Výukové cíle:

- Pokračovat v tématu
- Seznámit se s lidovým krojem na Brněnsku
- Popsat lidový kroj

Strategie: Hromadná výuka

Organizační forma výuky: V lavicích nebo na koberci ve třídě

Pomůcky: Příloha č. 25, fotografie kroje (viz Přílohy č. 26 – 28), Příloha č. 29

Motivace: Pokud je možnost, vypůjčili bychom kroj a jednoho z žáků do něj oblékli. V případě, že tato možnost není, ukážeme si alespoň obrázky kroje (viz. Přílohy č. 26 – 28).

Popis činností: Učitel žáky nejprve seznámí s lidovým krojem obecně. Řekneme si, co je to kroj a jaký plnil v minulosti účel. Představíme si, jaké se v Brně vyskytují kroje

(viz Přílohy č. 26 - 28). Ukážeme si několik fotografií. Následně žáci dostanou pracovní list (viz Přílohu č. 29), který samostatně vypracují. Po dokončení úkolu si popíšeme kroj. Názvy jednotlivých částí již budou žáci znát z pracovního listu.

Závěr: Reflexe vyučovací jednotky. Shrňeme si, co se dozvěděli o lidovém kroji.

5.3.5.2 Výtvarná výchova

Časová dotace: Jedna až dvě vyučovací hodiny

Téma hodiny: Brněnský kroj

Výukové cíle:

- Pokračovat v tématu
- Rozvíjet schopnost spolupráce ve skupině
- Rozvíjet motoriku
- Rozvíjet techniku práce s papírem

Strategie: Práce ve skupinách

Organizační forma výuky: Lavice dáme stranou a děti budou pracovat ve skupinách různě v prostoru

Pomůcky: Příloha č. 30, balící papíry, výtvarné potřeby

Motivace: Navážeme na předchozí hodinu. Ukázkou již vytvořené práce.

Popis činností: Žáci se rozdělí do skupin. Každá skupina dostane balící papír. Žáci budou mít za úkol vytvořit kroj. Pracovat mohou plasticky, nebo jen plošně.

Závěr: Ukázka vytvořených prací. Vytvoření výstavy prací na místě konání slavnosti.

5.3.6 Čtvrtý den

5.3.6.1 Tělesná výchova

Časová dotace: Jedna vyučovací hodina

Téma hodiny: Lidový tanec

Výukové cíle:

- Připomenout si píseň z hudební výchovy *Málo, málo nás*
- Nacvičit lidový tanec na slavnost
- Rozvoj rytmického cítění

Strategie: Hromadná výuka

Organizační forma výuky: Žáci se shromáždí v tělocvičně. Cvičit budou volně v prostoru.

Pomůcky: Příloha č. 31

Motivace: Motivačním rozhovorem. Například: „Dnes budeme nacvičovat tanec na zítřejší Koláčovou slavnost. Tanec navazuje na písničku, kterou jsme se učili v hudební výchově.“

Popis činností:

Úvodní část – Nástup, seznámení s cílem vyučovací jednotky.

Rušná část – Honička v řetězci – hra Na stáje: každé dítě dostane rozložený list novin, položí ho někde ve vyhrazené půlce tělocvičny. Když hraje hudba, koníci běhají v ohradě. Když vypneme přehrávač, musí každý koník rychle do stáje – na list novin. S hudbou koně zase běhají, ale vždy se odebere jeden nebo více listů novin. Děti nevypadnou, ale musí se vejít více koní do jedné stáje. Hra se opakuje, dokud je nemožné, aby se koníci vešli do stájí.

Průpravná část – Rozcvička s míčem – protažení celého těla.

Hlavní část – Nácvič lidové taneční hry (viz Přílohu č. 31) na slavnost.

Závěr: Závěrečný nástup, pochvala

5.3.6.2 Český jazyk

Časová dotace: Jedna vyučovací hodina

Téma hodiny: Brněnská pověst

Výukové cíle:

- Seznámit se s pojmem pověst
- Přiblížit si brněnské pověsti
- Schopnost spolupráce ve skupině

Strategie: Hromadná výuka, skupinová práce

Organizační forma výuky: Sezení v kruhu na koberci ve třídě

Pomůcky: Příloha č. 32, Příloha č. 33

Motivace: Motivačními otázkami, například: „Slyšeli jste někdy pověst, která se váže k Brnu? Pokud ano, jakou? Dokážeš stručně říci o čem byla?“

Popis činností: Na úvod si vysvětlíme, co to taková pověst je. Čím se zabývá a nakolik je pravdivá. Přečteme si pověst o pokroucené věžičce na Staré radnici (viz Přílohu č. 32). Děti budou mít za úkol pozorně poslouchat. Po přečtení pověsti ji shrnou vlastními slovy. Na mapě Brna, si ukážeme, ke kterému místu se váže. Potom žáky rozdělíme do skupin a každá skupina dostane text pověsti (viz Přílohu č. 33). Tu si přečtou a budou ji mít za úkol předvést spolužákům.

Závěr: Zhodnocení hodiny. Pochvala za aktivitu v hodině.

5.3.7 Pátý den

5.3.7.1 Pracovní činnosti

Časová dotace: Jedna vyučovací hodina

Téma hodiny: Příprava výzdoby – koláče.

Výukové cíle:

- Vytvořit koláče na ozdobu sálu
- Rozvíjet jemnou motoriku
- Rozvíjet tvořivost a fantazii

Strategie: Hromadná výuka, individuální práce žáka

Organizační forma výuky: Práce v lavicích

Pomůcky: Příloha č. 34, tvrdé papíry, různé obilniny, mák, výtvarné potřeby, lepidlo.

Motivace: Motivačním rozhovorem. Například: „Dnes si budeme hrát na pekaře a vyrobíme papírové koláče na ozdobu sálu.“

Popis činností:

Každý žák si na bílý papír obkreslí šablonu (viz Přílohu č. 34) koláče, tu pak může různě vybarvit a nalepit obilniny, mák, atd.

Závěr: Pochvala za pečlivou práci. Koláči vyzdobí sál slavnosti.

5.3.7.2 Český jazyk

Časová dotace: Jedna vyučovací jednotka

Téma hodiny: Generální zkouška na slavnost, příprava sálu.

Výukové cíle:

- Nacvičit program na Koláčovou slavnost
- Připravit prostory, kde se bude konat

Strategie: Hromadná výuka

Organizační forma výuky: V sále školy.

Pomůcky: CD – přehrávač , výrobky na výzdobu

Motivace: Motivačním rozhovorem, jako například: V dnešní hodině si opět zkusíme program na slavnost. Zopakujeme si písničku s tancem a další dětmi připravená vystoupení.

Popis činností:

Nácvik programu. Příprava sálu – vylepení koláčů vyrobených v pracovních činnostech.

Příprava občerstvení z donesených koláčů z domova.

Závěr: Pochvala za snahu.

5.3.7.3 Tělesná výchova

Časová dotace: Jedna až dvě vyučovací jednotky

Téma hodiny: Koláčová slavnost

Výukové cíle:

- Nemít strach z vystupování před ostatními
- Prezentace vystoupení naučených v průběhu projektu
- Dodržet předem připravený program Slavnosti
- Upevnit vztah k folkloru

Strategie: Hromadná a skupinová výuka

Organizační forma výuky: V sále školy. Žáci budou dodržovat nacvičené postavení.

Pomůcky: CD s lidovými písněmi, CD – přehrávač, fotoaparát či videokamera, výzdoba, výrobky na výstavu, domácí koláče.

Motivace: Vnitřní motivace – žáci by měli po uplynulém projektu, sami chtít prezentovat své město pomocí vlastních nápadů.

Popis činností: Koláčová slavnost pro učitele a žáky.

Závěr: Reflexe celého projektu a Koláčové slavnosti formou otevřené diskuze.

6 Závěr

Brněnská region a folklor je velmi rozmanitý a bohatý. Najdeme zde bohatý výběr lidových písní, tanců, slavností, zvyků a dalších projevů lidového folkloru. Bohužel v dnešní moderní době dochází k postupnému vytlačování folklorních tradic. Ty se v dnešní době do jisté míry stále udržují v některých okrajových částech města Brna, případně v přilehlých vesnicích. Pro udržení těchto folklorních prvků je důležité, podporovat již v malých dětech pozitivní vztah k jejich regionu. Důležitou roli v tomto úkolu může sehrát školní prostředí. Tato skutečnost byla pro mě hlavní motivací při tvorbě jednotlivých projektů.

Při studování materiálů jsem narazila na velké množství zajímavých podnětů. Vzhledem k rozsahu práce, jsem vytvořila tři projekty. První projekt jsem nazvala „Město, v němž žijeme“, je navrhován pro žáky třetí třídy. Jeho cílem je zajímavou formou přiblížit žákům městský lidový folklor a důležité historické památky. Projekt je koncipován jako týdenní v rozsahu sedmi vyučovacích jednotek. Výstupem projektu bude společně naplánovaný výlet po Brně. Druhý projekt jsem nazvala „Putování Brnem“ a je určen pro žáky čtvrté třídy. Jeho cílem je snaha o další rozšiřování vědomostí z brněnského regionu. Je koncipován jako dvoutýdenní v rozsahu třinácti vyučovacích jednotek. Projekt má charakter cesty, během které se děti dozvídají další informace o svém regionu, na jejichž základě jsou v závěru schopny své město jednoduchým způsobem charakterizovat. Materiálním výstupem tohoto projektu je vytvoření průvodců po Brně. Třetí návrh projektu jsem nazvala „Koláčková slavnost“ podle tradiční lidové slavnosti, pořádané v Brně. Projekt je navrhován pro žáky páté třídy a jeho cílem je rozšířit přehled o brněnském regionu. Projekt je navržen v průběhu jednoho týdne do jedenácti vyučovacích jednotek. Výstupem projektu bude uspořádání slavnosti pro rodiče a pedagogy. Tato slavnost poslouží k prezentování vybraných folklorních činností, se kterými se žáci seznámili v průběhu projektu.

Byla bych ráda, kdyby mnou navržené projekty, nejen rozšířily znalosti žáků o brněnském regionu, ale i kdyby v žácích podpořily zájem o další samostatné rozšiřování jejich vědomostí.

Diplomová práce obsahuje tři projekty. Její teoretická část však může posloužit jako základ pro mnoho dalších projektů, které by se mohly zabývat i jinými folklorními prvky Brněnska. Jejich tématem by mohly být například brněnské nářečí, dětské hry, nebo bližší představení slavností Brna.

Jelikož je pro mě toto téma velmi atraktivní, doufám, že v mé budoucí praxi navrhované projekty se svými žáky zrealizují.

7 Použité zdroje

Literatura

- ANDRLOVÁ, F. *Jede Kudrna okolo Brna*. Brno: Paido, 2004, 191 s.,
ISBN 80-7315-068-9.
- BAKEŠOVÁ, L. O kroji v našem okolí. In: PRACHAŘ, A. *Velké Brno*. Ústřední spolek učitelů na Moravě, 1925, s. 135–137.
- BARTOŠ, F. *Naše děti*. Praha: Nakladatelství Vyšehrad, 1949, 352 s.
- BARTOŠ, J., SEDLÁČEK, S. *K významu výrazů region a regionální*. Olomouc: Universita Palackého, 1981.
- BROUČEK, S., JEŘÁBEK, R. *Lidová kultura. Národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska. Biografická část*. Praha: Mladá fronta, 2007, 284 s.,
ISBN 978-80-204-1450-2.
- BROUČEK, S., JEŘÁBEK, R. *Lidová kultura, národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska. Věcná část A – N*. Praha: Mladá Fronta, 2007. 634 s.,
ISBN 978-80-204-1712-1.
- BROUČEK, S., JEŘÁBEK, R. *Lidová kultura, národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska. Věcná část O – Ž*. Praha: Mladá Fronta, 2007. 836 s.,
ISBN 978-80-204-1713-8.
- ČERNÍK, J. *Vonička lidových písní z Brněnska*. Praha: Orbis, 1951, 65 s.
- DOSTALÍK, J. *Lidové písně z Brněnska pro dětské hlasy a nástrojový doprovod snadným slohu*. Brno: Okresní kulturní středisko Brno-venkov, 1981, 53 s.
- HAVRLANT, M., BUZEK, L., *Geografický terminologický slovník*. Ostrava: Pedagogická fakulta, 1982, 264 s.
- HEŘMÁNEK, F. *Brno, které není v průvodci*. Brno: Moravské nakladatelství, 1936, 77s.
- HOLOUŠOVÁ, D., KROBOTOVÁ, M. *Diplomové a závěrečné práce*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2008, 117 s., ISBN 80-244-1237-3.
- HRADIL, F. *Regionální prvky ve vyučování v 1. – 5. ročníku*. Komenský, 1975, č. 4. 228 s.
- JELÍNKOVÁ, Z. *Dětské taneční hry z Horácka*. Třebíč: Okresní kulturní středisko B. Václavka, 1987, 75 s.
- JURÁNEK, R. *Brněnská strašidla*. Brno: Vakát, 2008, 194 s.,
ISBN 978-80-903815-8-2.

- JURKOVIČ, P. *Lidová píseň ve škole*. Praha: Muzikservis, 1997, 64 s.,
ISBN 97-58060-12.
- KOVALIKOVÁ, S. *Integrovaná tematická výuka*. Kroměříž: Spirála, 1995, 304 s.,
ISBN 80-901873-0-7.
- KRATOCHVÍLOVÁ, J. *Teorie a praxe projektové výuky*. Brno: Masarykova univerzita,
2009, 160 s., ISBN 978-80-210-4142-4.
- KRČMOVÁ, M. *Běžně mluvený jazyk v Brně*. Brno: Univerzita J. E. Turkyň, 1981,
198 s.
- KRČMOVÁ, M. *Nářečí na Brněnsku*. In: SIROVÁTKA, O. *Město pod Špilberkem*.
Brno: Akademie věd České republiky, 1993, s. 55-65, ISBN 80-85765-
10-1.
- KUJAL, B. *Pedagogický slovník*. Praha: SPN, 1967.
- MARÁKOVÁ, I. *Pranostiky a hry na celý rok*. Praha: Portál, 2006, 131 s.,
ISBN 80-7367-164-6.
- NELEŠOVSKÁ, A., SPÁČILOVÁ, H. *Didaktika primární školy*. Olomouc: Univerzita
Palackého, 2005, 253 s., ISBN 80-244-1236-5.
- PASCH, M., et al. *Od vzdělávacího programu k vyučovací hodině*. Praha : Portál, 2005.
416 s., ISBN 80-7367-054-2.
- PECHÁČEK, S., VÁŇOVÁ, H. *Praktické úkoly z didaktiky hudební výchovy pro 1.*
stupeň ZŠ. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2006, 282 s.,
ISBN 80-26-0365-9.
- POSPÍŠILOVÁ, J. *O hrách a zábavách dnešních dětí*. In: TONCROVÁ, M.
Národopisné studie o Brně. ČSAV, 1990, s. 172 - 184.
- PRACHAŘ, A. *Staré obrázky*. In: PRACHAŘ, A. *Velké Brno*. Ústřední spolek učitelský
na Moravě, 1925, s. 60.
- PRACHAŘ, A. *Velké Brno*. Brno: Ústřední spolek učitelský na Moravě, 1925, 215 s.
- PRAŽÁK, J., NOVOTNÝ, F., SEDLÁČEK, J. *Latinsko-český slovník*. Praha, 1933. s.
1062.
- PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2003.
ISBN 978-80-7367-416-8.
- SIROVÁTKA, O. *Město pod Špilberkem*. Brno: Akademie věd České republiky, 1993,
242 s., ISBN 80-85765-10-1.

- SIROVÁTKA, O. Povaha a kořeny lidové kultury na Brněnsku. In: SIROVÁTKA, O. *Město pod Špilberkem*. Brno: Akademie věd České republiky, 1993, 8-19, ISBN 80-85765-10-1.
- SULITKA, A. Výročné zvyky a slávnosti v Brně a na jeho předměstí. In: TONCROVÁ, M. *Národopisné studie o Brně*. ČSAV, 1990, s. 74-93.
- SULITKA, A. Výroční zvyky a slavnosti. In: SIROVÁTKA, O. *Město pod Špilberkem*. Akademie věd České republiky, 1993, s. 122–135. ISBN 80-85765-10-1.
- SVOBODOVÁ, V. O lidovém kroji a městském odívání. In: SIROVÁTKA, O. *Město pod Špilberkem*. Brno: Akademie věd České republiky, 1993, s. 89-97, ISBN 80-85765-10-1.
- ŠIMANOVSKÝ, Z., TICHÁ, A. *Lidové písničky a hry s nimi*. Praha: Portál, 2007, 152 s., ISBN 978-80-7367-264-5.
- ŠOTTNEROVÁ, D. *Lidové tradice*. Olomouc: Rubico, 2009, 253 s., ISBN 978-80-7346-096-9.
- TONCROVÁ, M. Co se dnes zpívá. In: TONCROVÁ, M. *Národopisné studie o Brně*. ČSAV, 1990, s. 135-150.

Internetové zdroje

- <http://www.brnenskyvalasek.cz> (24. 3. 2011)
- <http://www.brnovinky.cz/brno-pro-deti/hodove-pravo-medlanecke-chase-krojovane-brno> (12. 5. 2011)
- <http://www.databazeknih.cz/autori/oldrich-sirovatka-295> (20. 6. 2011)
- <http://www.ebrno.info/docu.php?ID=486> (15. 3. 2011)
- <http://www.folklorweb.cz/regiony/brnensko.php> (20. 4. 2011)
- <http://www.frantisekbaros.cz/> (21. 6. 2011)
- <http://www.freestar.cz/admin/userfiles/images/tipy/19.jpg>(15. 4. 2011)
- <http://jiznimorava.fkaleidoskop.cz/lidove-kroje> (16. 3. 2011)
- <http://www.kitsune.estranky.cz/fotoalbum/folklor/hody-v-brnenskych-ivanovicich-a-turanech> (15. 4. 2011)
- <http://www.kitsune.estranky.cz/fotoalbum/folklor/hody-v-lisni> (21. 4. 2011)
- <http://www.lisnaci.cz/lisnacek> (24. 3. 2011)
- <http://www.nasipolitici.cz/cs/politik/570-roman-onderka> (21. 6. 2011)
- <http://www.ndbrno.cz/modules/theaterarchive/?h=building&a=detail&id=4> (13. 4. 2011)
- <http://www.nejvicinfo.cz/info-z-regionu/42799-katedrala-svateho-petra-a-pavla-v-brne-slavi-120-vyroci-posveceni.html> (15. 4. 2011)
- http://pcd.wikipedia.org/wiki/Fichier:Zeln%C3%BD_trh_s_ka%C5%A1nou_Parnas_a_divadlem_Redutou.jpg (19. 5. 2011)
- <http://www.spisovatele.cz/frantisek-susil> (21. 6. 2011)
- <http://www.vasevec.cz/blogy/michal-hasek-0> (21. 6. 2011)
- <http://www.vrcka.cz> (26. 3. 2011)
- <http://zdislava.signaly.cz/clanek.php?id=375> (21. 6. 2011)

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Božena Tatíčková
Katedra:	Katedra hudební výchovy
Vedoucí práce:	Mgr. Jaromír Synek, Ph.D.
Rok obhajoby:	2011

Název práce:	Regionální a folklorní prvky Brněnska v projektovém vyučování na 1. stupni ZŠ
Název v angličtině:	Regional and folklore elements Brno region in project education at primary school.
Anotace práce:	Diplomová práce je zaměřena na začlenění regionálních a folklorních prvků do výuky na prvním stupni základních škol. Obsahuje přehled folklorních prvků na Brněnsku a tři návrhy projektového vyučování. V první části se zabýváme teoretickým popisem problematiky a v druhé části jsou vypracovány tři projekty. První projekt se jmenuje Město, v němž žijeme, druhý Putování Brnem a třetí Koláčová slavnost. Práce je doplněna Přílohami, které jsou nezbytnou součástí projektů.
Klíčová slova:	Brněnsko, folklor, projektové vyučování
Anotace v angličtině:	The thesis is focused on the integration of regional and folklore elements in teaching at primary schools. It contains an overview of folklore elements of Brno and three teachings projects . In the first part we deal with the theoretical description of folklore elements. The second part contains desription of three projects. The first project is called City, in which we live, the second projeci is called Travel during Brno and the third project is called Brno pie feast. The work include attachments, which are integral part of projects.
Klíčová slova v angličtině:	Brno region, folklore, project education
Přílohy vázané v práci:	37 příloh
Rozsah práce:	60 stran
Jazyk práce:	Český jazyk

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Stručná historie Brna.....	II
Příloha č. 2 – Fotografie z Brna	III
Příloha č. 3 – Text pro učitele č. 2	V
Příloha č. 4 – Text pro učitele č. 3	VI
Příloha č. 5 – Pověst o Zazdřeném rytíři	VII
Příloha č. 6 – Notový záznam písně Sedí žaba v jeteli.....	VIII
Příloha č. 7 – Významné památky.....	IX
Příloha č. 8 – Dopis cestovatele	XI
Příloha č. 9 – Mapa Brna pro kartičky s dílkou.....	XII
Příloha č. 10 – Pracovní list č. 1	XIII
Příloha č. 10 – Pracovní list č. 1 - řešení.....	XIV
Příloha č. 11a – Brněnský znak	XV
Příloha č. 11b – Brněnský znak – text.....	XVI
Příloha č. 12a – Fotografie Tuřanského kostela.....	XVII
Příloha č. 12b – Tuřanský kroj	XVIII
Příloha č. 13 – Notový záznam písně Všeci lidi pravijó	XIX
Příloha č. 14a – Fotografie významných osobností	XX
Příloha č. 14b – Kartičky k fotografiím	XXI
Příloha č. 14 – Řešení úkolu.....	XXII
Příloha č. 15 – výběr folklorních souborů.....	XXIII
Příloha č. 16 – Brněnská mluva	XXIV
Příloha č. 17 – Básnička	XXV
Příloha č. 18 – Pracovní list č. 2.....	XXVI
Příloha č. 18 – Pracovní list č.2 - řešení.....	XXVII
Příloha č. 19a – Notový záznam písně Žába skáče po blatě.....	XXVIII
Příloha č. 19b – Taneční hra k písni Žába skáče po blatě	XXIX
Příloha č. 20 – Průvodce po Brně.....	XXX
Příloha č. 21 – Lidová slavnost, hody, Koláčová slavnost.....	XXXI
Příloha č. 22 – Pracovní list č. 3.....	XXXII
Příloha č. 22 – Pracovní list č. 3 - řešení.....	XXXIII
Příloha č. 23 – Brněnské slavnosti	XXXIV
Příloha č. 24 – Notový záznam písně Málo, málo nás	XXXV
Příloha č. 25 – Lidový kroj.....	XXXVI
Příloha č. 26 – Tuřanský kroj	XXXVII
Příloha č. 27 – Líšeňský kroj.....	XXXVIII
Příloha č. 28 – Medlánecký kroj	XXXIX
Příloha č. 29 – Pracovní list č. 4.....	XL
Příloha č. 29 – Pracovní list č. 4 – řešení	XLII
Příloha č. 30 – Ukázka vyrobeného kroje	XLIV
Příloha č. 31 – Popis tance k písni Málo, málo nás.....	XLV
Příloha č. 32 – Brněnská pověst	XLVI
Příloha č. 33 – Brněnské pověsti	XLVIII
Příloha č. 34 – Šablona Koláče	LIV
Příloha č. 35 – Pracovní list č. 5.....	LV
Příloha č. 36 – Pracovní list č. 5, (řešení)	LVII
Příloha č. 37 – Pracovní list č. 6.....	LIX
Příloha č. 37 – Pracovní list č. 6 - řešení.....	LXI

Příloha č. 1 – Stručná historie Brna

Stručná historie Brna⁵⁵

V brněnské kotlině žil člověk již od pravěku. Na území Brna byla zakládána sídliště již v době Velkomoravské říše. Kolem r. 1000 vznikla osada u brodu přes řeku Svratku, nynější Staré Brno a ta dala městu jeho jméno. Postupně Brno osídlovali různí kolonisté. Ti se usazovali v místě dnešního náměstí Svobody. V polovině 13. století byl na dnešní ulici Pekařská založen špitál. Ve 13. století byla také založena první škola při kostele sv. Petra. Do této školy mohli chodit pouze chlapci a učili se zde latinsky. Brno bylo ve 14. století sídlem moravských markrabat a prožívalo svůj rozkvět. V této době bylo ve městě asi 1000 domů a asi 11 000 obyvatel. V čele města stál rychtář a městská rada dvanácti konšelů. V 18. století dochází k rozvoji průmyslu a obchodu který pokračuje i v následujícím století. V Brně se soustřeďuje textilní a strojírenský průmysl, rychle jsou zaváděny nejnovější technologie a roku 1839 přijíždí do Brna první vlak na trase Brno-Vídeň. S rozvojem průmyslu rostou předměstí, tak zvané dělnické kolonie, a město ztrácí charakter pevnosti, zůstává jen Měniňská brána. Roku 1850 je k městu připojeno 32 okolních obcí, takže počet obyvatel dosáhl 46 tisíc. Na přelomu 19. a 20. století vrcholí ve městě národnostní rozpory mezi německým a českým obyvatelstvem. Ze známých osobností zde působili například skladatel Leoš Janáček nebo Jiří Mahen. Po obou jsou dnes pojmenovaná divadla.

⁵⁵ PRACHAŘ, A. *Velké Brno*, s. 14 – 43.

Příloha č. 2 – Fotografie z Brna

Katedrála svatého Petra a Pavla na Petrově⁵⁶

Hrad Špilberk⁵⁷

⁵⁶ <http://www.nejvicinfo.cz/info-z-regionu/42799-katedrala-svateho-petra-a-pavla-v-brne-slavi-120-vyroci-posveceni.html> (15. 4. 2011)

⁵⁷ <http://www.freestar.cz/admin/userfiles/images/tipy/19.jpg>(15. 4. 2011)

Zelný trh⁵⁸

Mahenovo divadlo⁵⁹

⁵⁸ http://pcd.wikipedia.org/wiki/Fichier:Zeln%C3%BD_trh_s_ka%C5%A1nou_Parnas_a_divadlem_Redutou.jpg (19. 5. 2011)

⁵⁹ <http://www.ndbrno.cz/modules/theaterarchive/?h=building&a=detail&id=4> (13. 4. 2011)

Příloha č. 3 – Text pro učitele č. 2

*Sedí páv pod dubem,
s pěkným bílým holubem,
a ty malá holubičko,
puč mně grécar na vajíčko,
až já pudu do ráje,
koupim ti tam korále,
ala, bala, buf.⁶⁰*

*Čepice mice,
klobók hut,
koláče s trnkama
das ist gut.⁶¹*

*Pekař peče housky,
uždibuje kousky,
pekařka mu pomáhá,
uždibují oba dva.⁶²*
(sídliště v Brně – Líšni)

⁶⁰ SIROVÁTKA, O. *Město pod Špilberkem*, s. 112.

⁶¹ Tamtéž, s. 119.

⁶² Tamtéž, s. 121.

Příloha č. 4 – Text pro učitele č. 3

Originální verze:

Žabobřežčí z hrnka pijó,
žádnýho se nebojijó,
a Jondrovščí ze sklinky,
bojijó se cigánky,
a Kuminští ze žbána,
bojijó se cigána.⁶³

Úprava pro žáky:

Žxxabxxobřexxžčí z hrxxnka pixxjó,
žáxdnxýhxo se nxebxojijó,
a Jonxxdrxxovščí ze sxxklinky,
boxxjijó se cixxgánxxky,
a Kuxxminští ze žbxxána,
boxxjijó se cixxgána.

⁶³ SIROVÁTKA, O. *Město pod Špilberkem*, s. 52.

Příloha č. 5 – Pověst o Zazděném rytíři

Pověst - Zazděný rytíř z Dominikánské ulice⁶⁴

Když odbije na kostelních věžích u svatého Michala půlnoc, otevře se neslyšně brána dominikánského kláštera a do ulice vstoupí rytíř ve starodávném oblečení s přilbou. Pravou rukou si zamýšleně pročechrává svůj plnovous a levou ruku má přitisknutou k meči za pasem. Jako by se chtěl ujistit, že meč je na svém místě a že jej může kdykoliv tasit proti případnému nepříteli. Pomalým rozvážným krokem projde rytíř Dominikánskou ulicí až dolů ke kostelním schodům, kde se mezi sochami svatých rozplyne ve tmě.

Pravděpodobně jde o jednoho z popravených spiklenců, kteří chtěli Brno vydat husitům. Když šašek císaře Zikmunda vyzradil brněnským konšelům, že jsou mezi nimi zrádci, kteří chtěli husitům při obléhání města otevřít v noci tajně Veselou bránu, byli ještě ten večer na příkaz purkmistra všichni zatčeni a odsouzeni k trestu smrti. S obviněnými radními byl popraven i jeden přívrženec husitů rytířského stavu. Jeho tělo pak zazdili do chodby dominikánského kláštera.

Tady za kamennou zdí v křížové chodbě, zůstalo jeho tělo dlouhá staletí. Teprve když v 19. století hospodařily v klášteře vojenské úřady a v chodbě stavěly regály, sesunulo se najednou zdivo jednoho výklenku a na ohromené vojáky hleděl mrtvý rytíř v plném brnění. Krásnou zbroj nechali vojáci vyleštit a poslali ji do Vídně. Duch nešťastného rytíře však zůstal v Brně. Musí tu obcházet jako připomínka a varování, že zrada se nevyplácí.

⁶⁴ JURÁNEK, R. *Brněnská strašidla*, s. 77.

Příloha č. 6 – Notový záznam písně Sedí žaba v jeteli

Sedí žaba v jeteli⁶⁵

Brněnsko

Se - dí ža - ba v je - te - li, v je - te - li, v je - te - li.

Vše - ci čer - ti vem - te ji, vem - te ji, do pe - kla.

Popis tance k písni Sedí žaba v jeteli

Zpívá se velmi pomalu, podle tempa malých žabek – dětí, které v rytmu písničky v dřepu (kolena od sebe, paže mezi koleny opřené o zem rukama) poskakují, vyskakují, kdo umí provádí i „žabáky“ (výskoky z dřepu se vzpažením zevnitř a roznožením ve vzduchu). Je to dětská hra, při které se mohou ukázat tvořivé vlohy dětí. Námětů je dost – žabáček obskakuje žabičk, ukazuje se před ní, jak umí skákat, odhání jiné nápadníky. Žabka se stydí, ale je potěšena, povídá si s jinou žabičkou. Nakonec si všechny žabky společně povídají.

⁶⁵ ANDRLOVÁ, D. *Jede Kudrna okolo Brna*, s. 100.

Příloha č. 7 – Významné památky

Hrad Špilberk⁶⁶ - Původně zeměpanský hrad, založený zřejmě ve 30. letech 13. století (první zmínka v roce 1279). Hrad v roce 1560 odkoupilo město Brno, za účast v protihabsburském povstání byl roku 1621 konfiskován a od té doby využíván jako státní vězení. Věznice byla zrušena v roce 1857. Dnes jsou na Špilberku otevřeny různé expozice. Jednou ze stálých expozic jsou kasematy.

Kostel svatého Petra a Pavla (Petrov)⁶⁷ - se nachází v Brně na vrchu Petrov v městské části Brno-střed v jihozápadní části katastrálního území Město Brno. Je národní kulturní památkou, patří k nejvýznamnějším architektonickým památkám jižní Moravy a také mezi nejvýraznější brněnské dominanty (mj. je vyobrazena na české desetikoruně). Její věže jsou vysoké 84 metrů. Interiér má převážně barokní podobu, zatímco impozantní exteriér se dvěma věžemi, postavenými v letech 1904–1905 podle návrhu architekta Augusta Kirsteina, je přestavěn ve stylu novogotiky. Nad hlavním vstupem do katedrály se na jejím průčelí nachází latinsky psaný citát z Matoušova evangelia:

Zelný trh a kašna Parnas⁶⁸ (německy *Krautmarkt*, v hantecu *Zelňák* event. *Zelné rynek*) je náměstí v brněnské čtvrti Brno-město. Náměstí leží ve svahu těsně pod Petrovem, asi 400 metrů jižně od centrálního náměstí Svobody, a má přibližně obdélníkový tvar. Většina plochy je po část roku využita jako tržiště, kde se prodává ovoce, zelenina, květiny aj., jinak náměstí slouží především jako parkoviště.

Náměstí Svobody⁶⁹ - (lidově *Svobodák*; v minulosti označováno jako Dolní trh či něm. *Grosser Platz*, čili Velké náměstí) je nejvýznamnější náměstí v Brně. Nachází se přímo v centru historického jádra města (katastrální území Město Brno) a je zhruba trojúhelníkového tvaru. Náměstí Svobody je považováno za pomyslný střed a centrum celého města. První zmínky o něm pocházejí ze 13. století, kdy neslo název *Forum Inferius*, což se brzy přeložilo do češtiny jako *Dolní rynek*. V dobách středověku si zde bohatí měšťané a šlechtici budovali domy, díky čemuž význam náměstí rostl. Roku 1679 byl vystavěn morový sloup, který se brzy stal dominantou celého náměstí. V roce 1869 byl zbořen kostel sv. Mikuláše, jeho

⁶⁶ FILIP, A. *Brno – průvodce po městě*. 2004, s. 28

⁶⁷ FILIP, A. *Brno – průvodce po městě*. 2004, s. 15.

⁶⁸ FILIP, A. *Brno – průvodce po městě*. 2004, s. 7.

⁶⁹ FILIP, A. *Brno – průvodce po městě*. 2004, s. 24 – 25.

poslední zbytky zanikly po náletu v roce 1945. Na přelomu 19. a 20. století bylo rozsáhle přebudováno, mnoho domů se zbouralo a přestavělo v novorenesančním slohu. V roce 1901 byla přes náměstí postavena tramvajová trať od hlavního nádraží na Moravské náměstí, ke které se během několika dalších let přidaly i tratě ze Šilingrova náměstí a z Koblížné ulice. První z tratí vedená severojižním směrem se dochovala až do současnosti.

Zatím poslední rekonstrukce náměstí proběhla v roce 2006, kdy bylo náměstí kompletně předlážděno, osazena bronzová kašna s verši Jana Skácela, opraven morový sloup, vyznačena poloha někdejšího kostela sv. Mikuláše a nově vysazeno několik stromů. Ještě před zahájením rekonstrukce byly v podzemí vybudovány kolektory. V roce 2010 byl na náměstí umístěn orloj.

Příloha č. 8 – Dopis cestovatele

„Milí přátelé, již dlouhá léta se pokouším nalézt někoho, kdo by mi dokázal pomoci prozkoumat neznámou zemi. Jsem rád, že právě Vy jste našli v sobě odvahu stát se členy této expedice a zúčastnit se velice nebezpečné a strastiplné cesty.

Již po mnohé generace se v našem rodu dědí z otce na syna tato mapa. Zatím však nikdo v sobě nenalezl tolik síly a odvahy, aby se do prozkoumávání této země pustil. Já sám miluji dobrodružství a nebezpečí, a proto celý život sním o tom, že tuto zemi naleznou. Dosud se mi však bohužel nepodařilo nalézt někoho, kdo by mi s tak náročným úkolem pomohl. Nyní jsem už také příliš stár, abych se na tak dalekou cestu vydal a ani Bůh mi nedal to štěstí mít syna, kterému bych dědictví předal. Rozhodl jsem se tedy, že naše rodinné tajemství svěřím právě Vám. Věřím, že tento úkol zvládnete, protože jste nejen odvážní, stateční a cílevědomí, ale také chytrí a plní důvtipu. Přeji Vám, abyste během Vaší cesty neztratily kuráž, smysl pro humor a aby se Vám podařilo společnými silami zdolat všechny překážky a nástrahy, které Vás jistě na tak dlouhé cestě čekají.

Ještě jednou Vám přeji hodně štěstí a úspěchů při vašem putování. O jedno Vás ale prosím, zapisujte si do deníků vše, co Vás na této cestě potká. Prostřednictvím toho budu mít možnost dozvědět se, kudy vaše kroky vedly a aspoň v představách budu moci objevovat krásy této neznámé země s Vámi.

Doufám, že se opět brzy všichni společně shledáme a budete mi o všem vyprávět osobně.“

Příloha č. 9 – Mapa Brna pro kartičky s dílky⁷⁰

⁷⁰ Přiloženou mapu rozstříháme na potřebný počet dílků.

⁷¹ www.mapy.cz

Příloha č. 10 – Pracovní list č. 1

Čáp letí po poli,
husička ho dohoní.
Kam ty, čápe, kam letíš?
Do zlatej komory.
Co tam budeš dělati?
Zlato, stříbro lámati.
Kam ho budeš dávati?
Císařovej cérce,
na ty zlaté věnce.⁷²

⁷² BARTOŠ, F. *Naše děti*. 1949, s. 62.

Příloha č. 10 – Pracovní list č. 1 - řešení

1.) Urči slovní druhy:

čáp –

letí –

po –

poli –

husička –

ho –

dohoní –

kam –

ty –

čápe –

kam –

letíš –

do –

zlatej –

komory –

co –

tam –

budeš –

dělati –

zlato –

stříbro –

lámati –

kam –

ho –

budeš –

dávati –

císařovej –

cérce –

na –

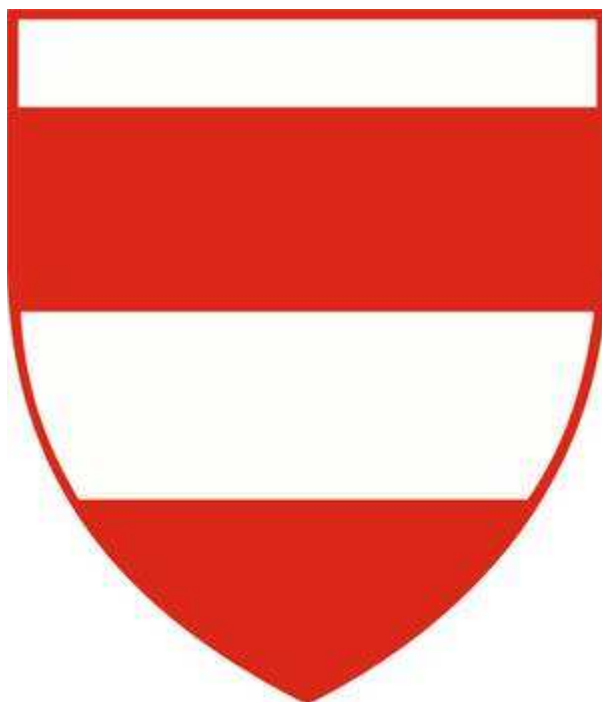
ty –

zlaté –

věnce –

2.) Vypiš všechna nespisovná slova:

Příloha č. 11a – Brněnský znak⁷³

⁷³ <http://www.zivahistorie.eu/index.php/brnensky-znak/> (15. 4. 2011)

Příloha č. 11b – Brněnský znak – text

Brněnský městský znak⁷⁴

Brněnský městský znak je jedním z nejstarších znaků u nás. Na první pohled zaujme svou jednoduchostí, kdy se vymyká vzhledem od většiny tehdejších znaků. Znak zobrazuje dvě řeky městem protékající, Svatku a Svitavu, přičemž horní stříbrné břevno, zobrazující Svitavu, je poloviční. Tento znak byl Brnu za “nedobytnost” povýšen roku 1643. Z nepochopitelných důvodů dochází u mnoha subjektů k nesprávnému používání znaku i dnes. Nejčastější chybou je horní stříbrné břevno ve stejné šíři, jako ostatní části.

⁷⁴ <http://www.zivahistorie.eu/index.php/brnensky-znak/> (15. 4. 2011)

Příloha č. 12a – Fotografie Tuřanského kostela⁷⁵

⁷⁵ <http://www.farnostturany.cz/fotogalerie/00348.jpg> (15. 3. 2011)

Příloha č. 12b – Tuřanský kroj⁷⁶

⁷⁶ Archiv autorky diplomové práce.

Příloha č. 13 – Notový záznam písně Všeci lidi pravijó

Všeci lidi pravijó⁷⁷

Od Brna

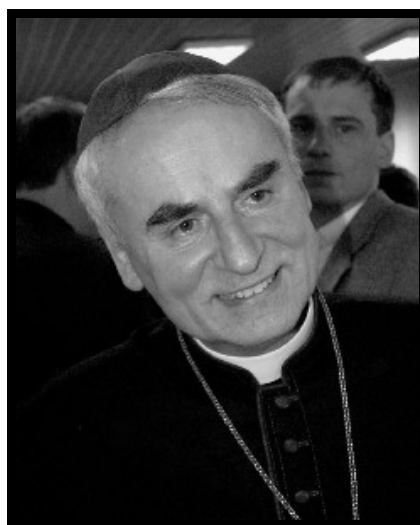
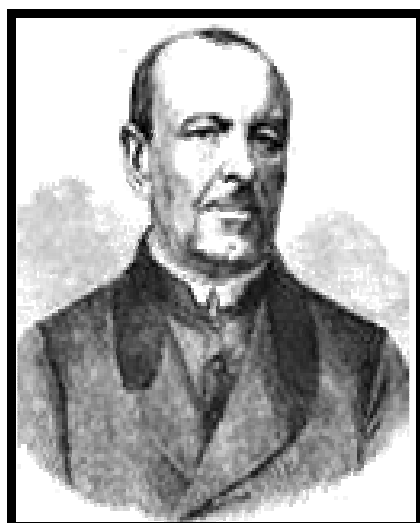
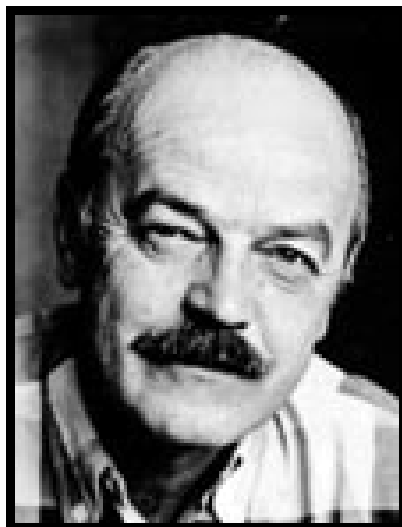
Volně

Vše-ci li - di pra-vi - jó, že já cho-dím
za mi - ló, já chodím za mi - ló
za hi - nó, za pa-nen-kó Ma - ri - ó.

2. V Tuřanech má domeček,
překrásné kosteliček,
Panenko Maria, Maria,
ach, bod' mně milostivá!

⁷⁷ ČERNÍK, J. Vonička, s.24.

Příloha č. 14a – Fotografie významných osobností

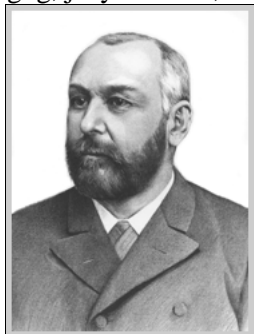
Příloha č. 14b – Kartičky k fotografiím

František Bartoš - pedagog, jazykovědec, etnograf	Oldřich Sirovátka - folklorista, editor
František Sušil - spisovatel, sběratel moravských písní	Bc. Roman Onderka, MBA - primátor města Brna
JUDr. Michal Hašek - hejtman jihomoravského kraje	Mons. ThLic. Vojtěch Cikrle - brněnský biskup

Příloha č. 14 – Řešení úkolu

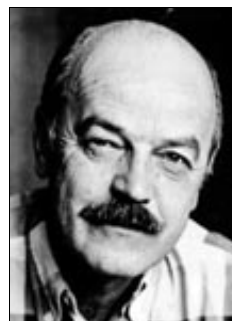
František Bartoš⁷⁸

- pedagog, jazykovědec, etnograf

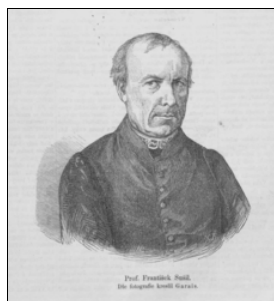
Oldřich Sirovátka⁷⁹

- folklorista

František Sušil⁸⁰

- sběratel moravských písní

Bc. Roman Onderka, MBA⁸¹

- primátor města Brna

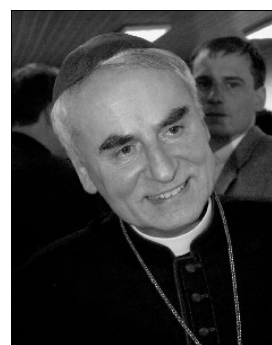
JUDr. Michal Hašek⁸²

-hejtman jihomoravského kraje

Mons. ThLic. Vojtěch Cikrle⁸³

brněnský biskup

⁷⁸ <http://www.frantisekbartos.cz/> (21. 6. 2011)

⁷⁹ <http://www.databazeknih.cz/autori/oldrich-sirovatka-295> (20. 6. 2011)

⁸⁰ <http://www.spisovatele.cz/frantisek-susil> (21. 6. 2011)

⁸¹ <http://www.nasipolitici.cz/cs/politik/570-roman-onderka> (21. 6. 2011)

⁸² <http://www.vasevec.cz/blogy/michal-hasek-0> (21. 6. 2011)

⁸³ <http://zdislava.signaly.cz/clanek.php?id=375> (21. 6. 2011)

Příloha č. 15 – výběr folklorních souborů⁸⁴

Brněnské folklorní soubory

BRNĚNSKÝ VALÁŠEK⁸⁵ / dětský národopisný soubor

- Dětský národopisný soubor Brněnský Valášek působí v Brně od roku 1975. Zpracovává folklór oblasti severní Moravy – Valašska a snaží se předávat dětem tance, písně a zvyky, které do prostředí jihomoravské metropole přinesli rodáci z Valašska minulých stoletích. Za dobu svého působení dnes víc než stočlenný soubor vychoval řadu tanečníků, muzikantů i zpěváků. Dnes jsou děti ve věku od 4 do přibližně 18 let rozděleni do 4 tanečních skupin, soubor má dvě cimbálové muziky.

LÍŠŇÁČEK⁸⁶ / dětský národopisný soubor

- Národopisný soubor Líšňáček se zabývá folklórem Líšně a Brněnska obecně. Je souborem dětským, sdružuje malé tanečníky, tanečnice a zpěváčky od čtyř do patnácti roků. V roce 1999 navázal na činnost předchozího dětského souboru. Jádrem repertoáru jsou zvyky, písně, tance a dětské lidové hry z Líšně a okolí zapsané nejen v materiálech Františka Svobody, ale též v publikaci „Naše děti“ Františka Bartoše. Děti předvádí výroční obyčeje, lidové obřady, koloběh lidového i církevního roku a jeho odraz v životě na brněnském venkově. Tradicí se stala Kateřinská hodová zábava

VRČKA⁸⁷ / národopisný soubor

- Národopisný soubor Vrčka vznikl v roce 1993. Pro mládež ze Šlapanic a nejbližšího okolí je vhodnou volnočasovou aktivitou. Svou činností a původním krojem bezesporu reprezentuje naše město nejen na domácích pódiiích. Každý rok uskutečňuje celou řadu vystoupení pro širokou veřejnost, jak v domácím prostředí, tak i v cizině. Repertoár souboru tvoří výhradně původní neupravované tance z Brněnska a Šlapanicka podle původních zápisů Lucie Bakešové, Františka Sušila, Zdenky Jelínkové a dalších významných sběratelů. Soubor si klade za cíl dodržovat přesnost původního znění při výběru tanců a písní.

⁸⁴ Vybrány jsou tři největší soubory na Brněnsku

⁸⁵ <http://www.brnenskyvalasek.cz> (22. 5. 2011)

⁸⁶ <http://www.lisnaci.cz/lisnacek> (22.5. 2011)

⁸⁷ <http://www.vrcka.cz> (22. 5. 2011)

Příloha č. 16 – Brněnská mluva

Brněnská mluva

Prvky odlišující toto nářečí jsou někdy společné pro většinu nespisovných podob češtiny, jiné charakterizují mluvu Moravy, nebo alespoň její jižní části.

Charakteristickými rysy na Brněnsku jsou tedy, je typická realizace hlásek *i, í* (v písmu psané také *y, ý*) a *e, é*. Je natolik běžná, že si ji ani neuvědomujeme. Tato výslovnost prozradí člověka z Brněnska i tam, kde mluví spisovně. Místy se udržuje také zadní výslovnost dlouhého *á* (zvuk bývá zabarvený do *ó*), je však méně nápadná. Pro Brněnsko je typické, že zde neexistují dvojhlásky. Vlivem spisovného jazyka dnes ustupuje *ó* dvojhlásce *ou* (*dlóhó* se mění na *dlouhou*). Hlásky *é, ó* se udrželi poměrně dobře i v mluvě mladších generací, a to i v mluvě města (*mám taková dlóhó úlohu z matematiky a néhorší na tym je, že na ňu nemám čas*).

Hantec „plotňáčtina“⁸⁸

Hantec je lidová mluva na kterou jsou obyvatelé Brna patřičně hrdí.

Pozorováním jednotlivých slov zjistíme, že převážná část je převzata z němčiny (*zoncna-slunce, štatl- město...*) ale drahá část názvů je svérázná, jedinečná (*šalina- tramvaj, koc-hezká dívka, ogólovat- oženit, bahno- pivo, dovalit- donést..*) další slovní spojení a fráze vyplývají z osobitého vysvětlení situace, jevu, např. *dát si věšák- oběsit se*).

Ukázka⁸⁹

*„V našem štatlu betélný se dějó góle
a já nemám klidnó chrupnu,
Těžký lochny špicově tam zejó,
kde si, kámo, jenom trochu dupnu.
Křivé komín v Majlontně zas módi,
Rákosníci hrnó čachrovat,
Na mléně se sajtna dneska sódí,
U škopku to bude večer klap.“*

⁸⁸ KRČMOVÁ, M. *Běžně mluvený jazyk v Brně*. 1981.

⁸⁹ KRČMOVÁ, M. Nářečí na Brněnsku, In: SIROVÁTKA, O. *Město pod Špilberkem*, 1993, s. 64.

Příloha č. 17 – Básnička⁹⁰

*Kdepak jsi byl, Martinku?
Za stodolou tatínku.
Co´s tam dělal, Martinku?
Pásl ovce tatínku.
Kde pak je máš, Martinku?
Prodal jsem je tatínku.
Co´s pak dostal, Martinku?
Deset zlatých, tatínku.
Puč mi je, Martinku!
Ztratil jsem je, tatínku.
(F. Bartoš, 1888)*

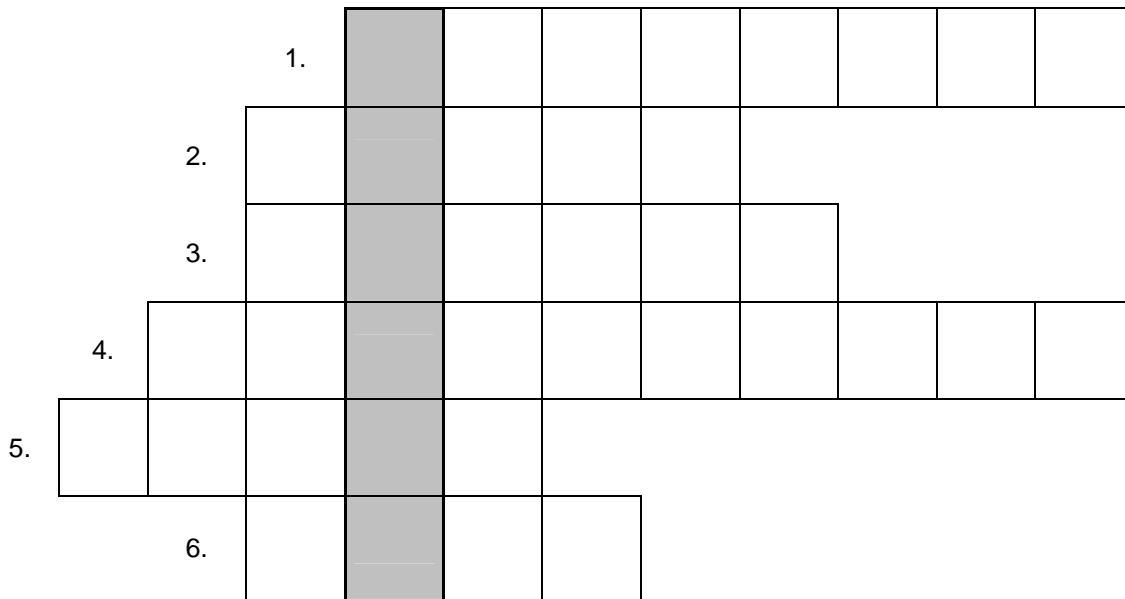
Příklad řešení:

*Kdes byl včera, Hurvíнку?
Mastil karty, tatínku.
S kým´s je mastil, Hurvíнку?
S Karlem Gottem, tatínku.
Co si koupíš, Hurvíнку?
Mercedesa, tatínku.
Že mě svezeš, Hurvíнку?
Nakašli si, tatínku.
(Žáci 2. třídy ZŠ Lerchova, Brno 1989)*

⁹⁰ SIROVÁTKA, O. *Město pod Špilberkem*, s. 111.

Příloha č. 18 – Pracovní list č. 2

1. Křížovka

1. hrad v Brně
2. jméno světce, kterému je zasvěcena brněnská katedrála
3. Hlavnímu nádraží se lidově říká ...
4. člověk, který píše knihy
5. prostor se sochami, ve kterém tryská voda
6. Denisovy ...

2. Vyškrtej zadané písmeno ve slově.

Vyškrtej písmeno z - zhzzozkznnzaz
 a - ašaakaoapaaeaaka
 t - tfltottvtett
 c - cbcactccecrcckccyc
 e - ebeeóeeceheeačeeeka

3. Slova, která ti vyšla v předchozím cvičení napiš na řádky a přiřaď ke správnému překladu.

.....	pistole
.....	oči
.....	pivo
.....	peníze
.....	práce

Příloha č. 18 – Pracovní list č.2 - řešení

1. Křížovka

	1.	Š	P	I	L	B	E	R	K	
	2.	P	A	V	E	L				
	3.	H	L	A	V	Á	K			
4.	S	P	I	S	O	V	A	T	E	L
K	A	Š	N	A	5.					
	6.	S	A	D	Y					

- hrad v Brně
- jméno světce, kterému je zasvěcena brněnská katedrála
- Hlavnímu nádraží se lidově říká ...
- člověk, který píše knihy
- prostor se sochami, ve kterém tryská voda
- Denisovy ...

2. Vyškrtej zadané písmeno ve slově.

Vyškrtej písmeno z -	zhzzozkzznzaz	HOKNA
a -	ašaakaaopaaaeaaka	ŠKOPEK
t -	tftottvttt	LOVE
c -	ccbactccecrcckccyc	BATERKY
e -	ebeeóeeceehaečeeka	BÓCHAČKA

3. Slova, která ti vyšla v předchozím cvičení napiš na řádky a přiřaď ke správnému překladu.

...bóchačka.....	pistol
...baterky.....	oči
...škopek.....	pivo
...love.....	peníze

Příloha č. 19a –Notový záznam písně Žába skáče po blatě

Žába skáče po blatě⁹¹

Brněnsko (Slovácko), Čechy

The musical score is written in 2/4 time on a single treble clef staff. It consists of two lines of music. The first line has a C chord above the first measure and an 'a' above the second measure. The second line has C, C, G7, G, and C chords above its measures. The lyrics are written below the notes, with some words in parentheses indicating alternative pronunciations or phrasings.

Ža - ba ská - če po bla - tě kó - pí - me jí na ga - tě,
(kú - pí - me)

na ja - ký, na ja - ký, na ze - le - ný stra - ka - tý.
(ja - ké) (ja - ké) (ze - le - né) stra - ka - té)

⁹¹ ANDRLOVÁ, D. *Jede Kudrna okolo Brna*, 114.

Příloha č. 19b – Taneční hra k písni Žába skáče po blatě

Taneční hra k písni Žába skáče po blatě

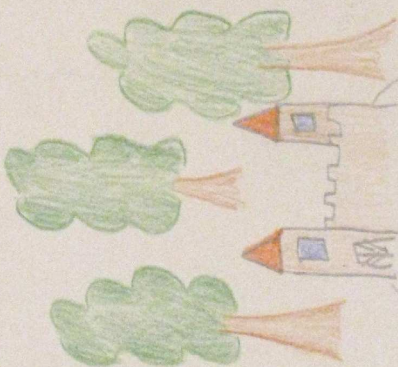
Na první verš se skákají žábáci (z dřepu do výskoku s vytaženými pažemi a nataženýma nohama), pomalu, podle tempa skokanů se zpívá. Na druhý verš totéž, ale mohou skákat jiní – jakože za těmi prvními, za kamarády, jako žabičky v Žebětíně.

Žábáci doskácí k sobě. „Na jaké?“ vrtí se v dřepu, kolena od sebe rukama se opírají mezi roznoženýma koleny o zem, pomalu vstávají „na zelené strakaté“ – zatočí se spolu za ruce.

Příloha č. 20 – Průvodce po Brně

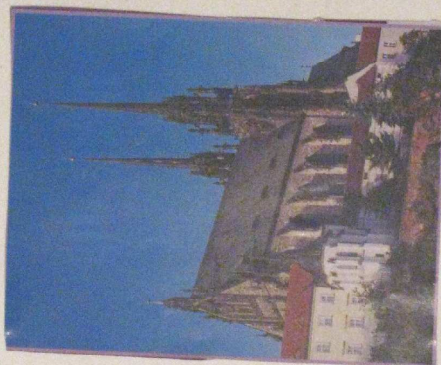
ŠPILBERK

- kasemaly
- myslany
- velký park
- prohlídka hradu

PETROV

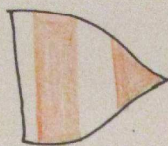
Katedrála sv. Petra a Pavla

Parky v Brně:
Luzánský park
Tyršův sad
Denisovy sady

MUŽEA

Moravské zemské m.
Palác šlechty
Římské muzeum

Chrám sv. Jakuba

Příloha č. 21 – Lidová slavnost, hody, Koláčová slavnost

Lidová slavnost⁹² – lidová zábava, která se konala vždy při významné příležitosti, podmiňovalo ji několik faktorů, buď to byly svátky podle liturgického kalendáře, nebo významný den jednoho z mnoha brněnských spolků. Její součástí byla taneční zábava, různá vystoupení a dodržování zvyků s ní spojenými. Například v Soběšicích se pálila Mořena u buku. Bylo to na znamení vítání jara.

Hody⁹³ – neboli posvícení, je vzpomínková slavnost na posvěcení kostela. Výraz „posvícení“ znamená totéž co „posvěcení“. Dostavba kostela byla pro obec mimořádná událost, protože jeho stavbě obyvatelé obvykle věnovali mnoho práce a dle možností i peněz. Obvyklými atributy posvícení jsou posvícenské koláče, místní speciality, taneční zábavy a průvody s maskami nebo v krojích. Na Horácku nebo Brněnsku celou zábavu organizují tzv. stárek, stárková, což bývají zpravidla mladí, kteří téhož roku dosáhli plnoletosti.

Koláčová slavnost⁹⁴ – je jednou z tradic, které se dodržují dodnes. Její historie spadá do období před první světovou válkou. Je to tradiční Komárovská akce. Konala se v druhé polovině srpna. Ve svátečním čase se obec změnila na středisko pohostinnosti, svérázné centrum lidových zábav. Před domy na lavicích byly vystaveny koláče, nabízelo se víno a na ulici i v hostincích při muzice se bavila česká i německá společnost.

⁹² TONCROVÁ, M. *Národopisné studie o Brně*. 1990, s.52 - 53

⁹³ Tamtéž, s. 54.

⁹⁴ SIROVÁTKA, O. *Město pod Špilberkem*, s. 130

Příloha č. 22 – Pracovní list č. 3

1) Popiš svými slovy, co je to slavnost:

2) Co bylo součástí takové slavnosti?

3) Jakým slovem můžeme jinak nazvat hody?

4) Co se při takových hodech dělá?

5) Kdo je to stárek?

6) Jak se jmenuje slavnost konaná v Komárově?

7) Jaká společnost se jí účastnila?

Příloha č. 22 – Pracovní list č. 3 - řešení

1) Popiš svými slovy, co je to slavnost.

Například: Je to lidová zábava, která se konala při různých významných příležitostech.

2) Co bylo součástí takové slavnosti?

Například: Její součástí byla taneční zábava, různá vystoupení a dodržování zvyků.

3) Jakým slovem můžeme jinak nazvat hody?

Posvícení.

4) Co se při takových hodech dělá?

Tancuje, chodí v průvodu, obléká se kroj nebo různé masky.

5) Kdo je to stárek?

Stárek je vedoucí hodů.

6) Jak se jmenuje slavnost konaná v Komárově?

Koláčová slavnost.

7) Jaká společnost se jí účastnila?

Česká i německá.

Příloha č. 23 – Brněnské slavnosti⁹⁵

Nabídka slavností⁹⁶:

Švédská slavnost – v Lužánkách	Kohoutí hody – v Modřicích
Řečkovické hody – v Řečkovicích	Martinské hody – v Soběšicích

⁹⁵ SIROVÁTKA, O. *Město pod Špilberkem*, s. 126 - 128

⁹⁶ Učitel kartičky rozstříhá a žáci si vylosují název slavnosti, kterou budou představovat.

Příloha č. 24 – Notový záznam písně Málo, málo nás

Málo, málo nás⁹⁷

Brněnsko

C G C C G C

1. Má - lo má - lo nás, má - lo ma - li - čko,
2. Až nás bu - de víc, pů - jdem do Šu - mic,
3. Když jsme tam při - šly, tak nás ví - ta - li,

C G C C G C

u - dě - lá - me si pěk - né ko - le - čko.
tam nás při - ví - tá chlap - ců na - ti - síc.
až jim klo - bó - čky z hla - vy lí - ta - ly.

C G C G

Hu - ja hu - ja hu - ja - já, te - če vo - da kal - ná,
hu - ja hu - ja hu - ja - já, te - če vo - da z hor.

⁹⁷ ANDRLOVÁ, D. *Jede Kudrna okolo Brna*, s. 50.

Příloha č. 25 – Lidový kroj

Kroj⁹⁸

Význam slova "kroj" se v současnosti zúžil na tradiční slavnostní oblečení, tedy to, co nám jako tradiční zachovaly předchozí generace z původního slavnostního oblečení. V dřívějších dobách (do 20. let 20.století) byl kroj vnímán jako soubor šatstva pro různé příležitosti - tedy oblečení všední, sváteční a slavnostní.

Lidový kroj⁹⁹ **na brněnsku**

Brno bylo sídlem textilního průmyslu, proto kroje v tomto regionu (dělí se na východní a západní) byly šity z továrních textilií. Při návštěvě Císařských hodů v Tuřanech lze vidět slavnostní tuřanský kroj. Dívky nosí širokou brokátovou sukni (hedvábná látka protkaná kovovým vláknem) nejčastěji tyrkysové barvy, zdobenou bílým květinovým vzorem. Přes sukni se obléká hedvábná zástěra, pod sukni se nosí čtyři nebo pět spodniček. Na nohou mají dívky bílé punčochy a zavřené střevíce. Pod tmavou kordulkou (vestičkou) zdobenou bílou, růžovou a bledě modrou barvou, se nosí škrobené a kulmované rukávce s výšivkou, stažené v nadloktí. Kolem krku a přes hrud' se váže šátek s třásněmi, hlavu pokrývá vídeňský šátek červené barvy. Muži nosí klobouk s květinovou výzdobou, vyšívanou košili, tmavomodrou vestu hustě osazenou zlatými knoflíky a na nohou mají holínky. Stárci nosí pod vestou „šráky“ (šle) zdobené krajkou a korálky.

⁹⁸ <http://www.ebrno.info/docu.php?ID=486> (15. 3. 2011)

⁹⁹ <http://jiznimorava.fkaleidoskop.cz/lidove-kroje> (16. 3. 2011)

Příloha č. 26 – Tuřanský kroj¹⁰⁰

¹⁰⁰ <http://www.kitsune.estranky.cz/fotoalbum/folklor/hody-v-brnenskych-ivanovicich-a-turanech> (15. 4. 2011)

Příloha č. 27 – Líšeňský kroj¹⁰¹

¹⁰¹ <http://www.kitsune.estranky.cz/fotoalbum/folklor/hody-v-lisni> (21. 4. 2011)

Příloha č. 28 – Medlánecký kroj¹⁰²

¹⁰² <http://www.bnovinky.cz/brno-pro-deti/hodove-pravo-medlanecke-chase-krojovane-brno> (12. 5. 2011)

Příloha č. 29 – Pracovní list č. 4

1.) Odpověz správně na otázky a zakroužkuj správnou odpověď, z písmen u nich pak sestav tajenku.

1.) Jak se jmenuje jedna z řek která protéká Brnem?

- a) LABE t) BEROUNKA c) ODRA k) SVRATKA

2.) Jak nazýváme dopravní prostředek, který jezdí na Brněnské přehradě?

- e) TRAMVAJ o) PARNÍK r) TROLEJBUS c) VLAK

3.) Jméno hradu u Brněnské přehrady je ...

- f) BOUZOV d) PERNŠTEJN r) VEVEŘÍ g) KARLŠTEJN

4.) Park pod Petrovem se nazývá ...

- e) MARTINOVY SADY n) PETROVY SADY d) DENISOVY SADY

5.) Jméno slavnosti, která se dříve konala v Brně zní ...

- u) KOLÁČOVÁ a) CHLEBOVÁ h) KRÁLOVSKÁ i) BUCHTOVÁ

6.) Jak nazýváme jiným slovem hody?

- a) POŽEHNÁNÍ l) POSVÍCENÍ c) POMAZÁNÍ p) NOCOVÁNÍ

7.) Katedrála na Petrově je zasvěcena ...

- a) SV. VÁCLAVOVI p) SV. TOMÁŠOVI k) SV. PETRU A PAVLOVI

8.) Jedno z náměstí v centru Brna se jmenuje ...

- i) NĚMECKÉ m) RAKOUSKÉ w) ČESKÉ a) MORAVSKÉ

TAJENKA: _____

2.) Vylušti přesmyčky a získáš názvy dalších částí ženského kroje, ty vypiš na řádky.

ĚKNSU
STĚZÁRA
CEKURÁV
TEKŠÁ

3.) Najdi v sestavě písmen čtyři části mužského kroje a slova vypiš.

u k p h s a	_____
t o u a t t	_____
k ž n l ř w	_____
r e č e e o	_____
i n o n v k	
k k ch a í u	
m a y e c s	

4.)Pomocí klávesnice na mobilu vylušti tento hlavolam.

Zadání zní:

55 2 222 2 22 2 5 55 2

Tajenka _____

7 555 33 777 55 2 222 4

Tajenka_____

5.) Vypiš části ženského kroje, které jsi vyluštíil v pracovním listu.

- a) _____
- b) _____
- c) _____
- d) _____
- e) _____
- f) _____

6.) Vypiš části mužské kroje, které jsi vyluštíil v pracovním listu.

- a) _____
- b) _____
- c) _____
- d) _____
- e) _____
- f) _____

Příloha č. 29 – Pracovní list č. 4 – řešení

1.) Odpověz správně na otázky a zakroužkuj správnou odpověď, z písmen u nich pak sestav tajenku.

1.) Jak se jmenuje jedna ze dvou řek která protéká Brnem?

- a) LABE t) BEROUNKA c) ODRA **k) SVRATKA**

2.) Jak nazýváme dopravní prostředek, který jezdí na Brněnské přehradě?

- e) TRAMVAJ **o) PARNÍK** r) TROLEJBUS c) VLAK

3.) Jméno hradu u Brněnské přehrady zní ...

- f) BOUZOV d) PERNŠTEJN **r) VEVEŘÍ** g) KARLŠTEJN

4.) Park pod Petrovem se nazývá ...

- e) MARTINOVY SADY n) PETROVY SADY **d) DENISOVY SADY**

5.) Jméno slavnosti, která se dříve konala v Brně zní ...

- u) KOLÁČOVÁ** a) CHLEBOVÁ h) KRÁLOVSKÁ i) BUCHTOVÁ

6.) Jak nazýváme jiným slovem hody?

- a) POŽEHNÁNÍ **l) POSVÍCENÍ** c) POMAZÁNÍ p) NOCOVÁNÍ

7.) Katedrála na Petrově je zasvěcena ...

- a) SV. VÁCLAVOVI p) SV. TOMÁŠOVI **k) SV. PETRU A PAVLOVI**

8.) Jedno z náměstí v centru Brna se jmenuje ...

- i) NĚMECKÉ m) RAKOUSKÉ w) ČESKÉ **a) MORAVSKÉ**

TAJENKA: KORDULKA

2.) Vylušti přesmyčky a získáš názvy dalších částí ženského kroje, ty vypiš na řádky.

ĚKNSU
STĚZÁRA
CEKURÁV
TEKŠÁ

SUKNĚ _____
ZÁSTĚRA _____
RUKÁVCE _____
ŠÁTEK _____

3.) Najdi v sestavě písmen čtyři části mužského kroje a slova vypiš. .

u k p h s a
t o u a t t
k ž n l ř w
r e č e e o
i n o n v k
k k ch a í u
m a y e c s

KOŽENKA _____
HALENA _____
PUNČOCHY _____
STŘEVÍCE _____

4.) Pomocí klávesnice na mobilu vylušti tento hlavolam.

Zadání zní:

55 2 222 2 22 2 5 55 2.

Tajenka: KACABAJKKA ____

7 555 33 777 55 2 222 4

Tajenka: PLESKÁČI _____

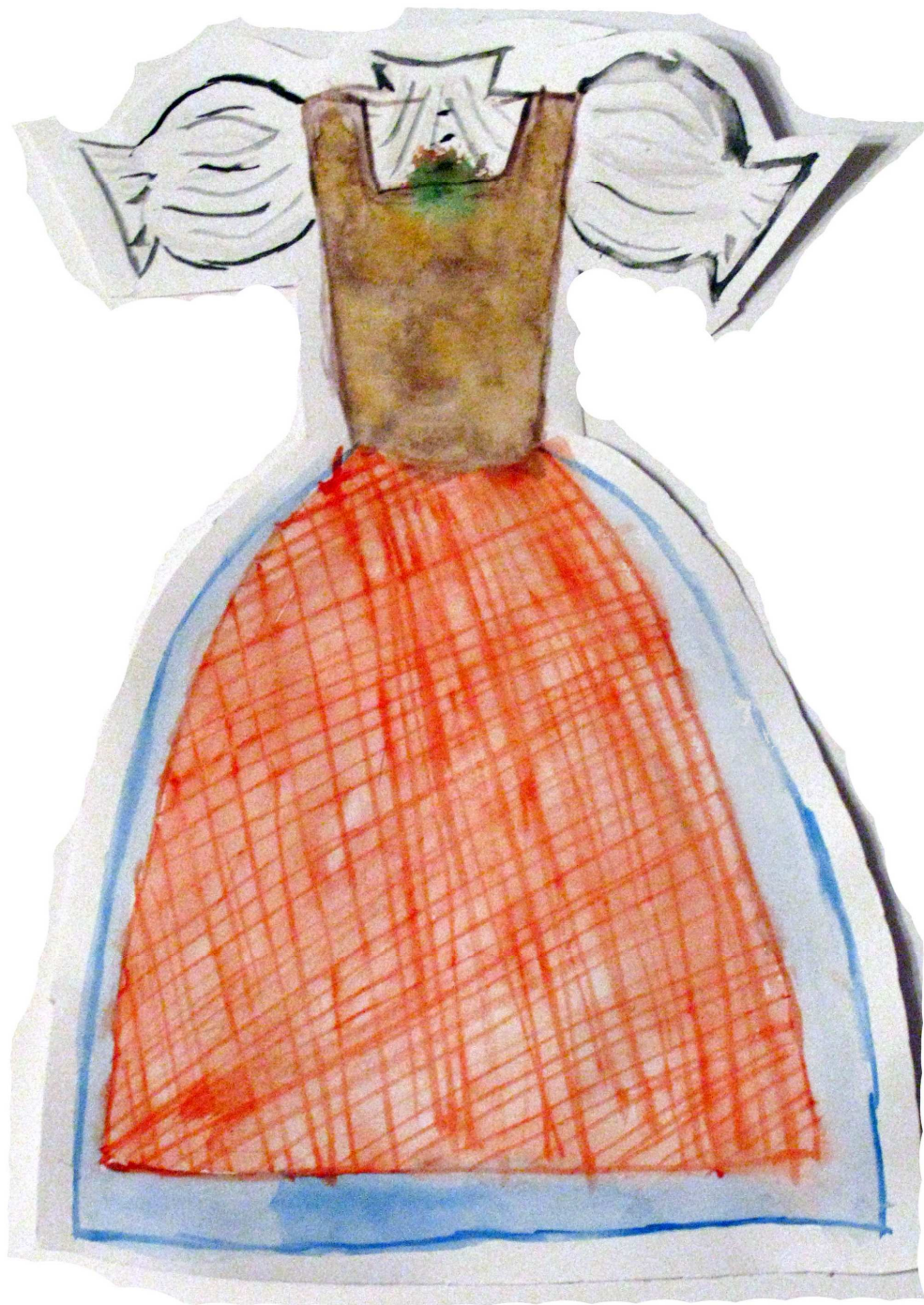
5.) Vypiš části ženského kroje, které jsi vyluští v pracovním listu.

- a) SUKNĚ
- b) ZÁSTĚRA
- c) RUKÁVCE
- d) KORDULKA
- e) PŮLKA
- f) ŠÁTEK

6.) Vypiš části mužské kroje, které jsi vyluští v pracovním listu.

- a) KOŽENKA
- b) HALENA
- c) PUNČOCHY
- d) STŘEVÍCE
- e) KACABAJKKA
- f) PLESKÁČI

Příloha č. 30 – Ukázka vyrobeného kroje

Příloha č. 31 – Popis tance k písni Málo, málo nás

Popis tance k Písni málo, málo nás.¹⁰³

Dívky tančí „kolo“: první část chůzí vpravo kolem (v druhé sloce vlevo kolem, ve třetí sloce zase vpravo kolem), druhá část („huja...“) cvalem v tomtéž směru. Na slova „z hor“ uděláme seskok snožmo obě nohy. Po skončení sloky můžeme přejít do hada. A tak může vzniknout dětská hra:

Čtyři děti se drží za ruce v kroužku („kolo“). Začnou zpívat píseň a jdou v kole vpravo. Ve druhé sloce místo v kole jdou hadem a po cestě přibírají ostatní děti, které se řadí nakonec hada. Ve druhé části písně se spojí do kruhu a tančí cval stranou a seskok. Na třetí sloku zbytek dětí vnikne pod rukama dětí držících se v kruhu dovnitř kruhu a tam si utvoří kroužek vlastní a tančí opačným směrem než velký kruh.

Nebo:

Všechny děti jsou jako sólisté v mraveništi celou první část písně s rukama za tělem. Jakmile začnou zpívat druhou část písně („huja ...“), chytí se do dvojic a tančí „krupičku“. Tak děti nazývají víření ve dvojicích: pevně se spolu chytanou za ruce (zkřížmo) a točí se dokola drobnými úkroky s pažemi i koleny nataženými, nohy blízko u sebe, paže v loktech napjaté, trupy svírají se země ostrý úhel, protože rameny jsou děti daleko od sebe (vliv paží natažených v loktech a špiček nohou, které se skoro dotýkají). Rytmus rychlého pohybu nohou nesouvisí s rytmem písně.

¹⁰³ ANDRLOVÁ, D. *Jede Kudrna okolo Brna*, s. 50.

Příloha č. 32 – Brněnská pověst

PROČ ZVONÍ NA PETROVĚ POLEDNE UŽ V JEDENÁCT HODIN¹⁰⁴

Když prý Torstenson začal obléhat Brno, díval se dlouho na město a na hrad, pak prý se zasmál a řekl: „S touhle myší dírou budeme hotovi do tří dnů a ten hrádek dobudeme nejpozději do týdne.“

Ale slavná švédská armáda ležela před městem už čtyři měsíce – a Brno se pořád nevzdávalo. Jednoho dne, bylo prý to v polovici srpna, se v osamělé hospodě někde u Komína radilo několik švédských důstojníků. Byl mezi nimi sám Torstenson. „Ležíme tady před hradbami takovou dobu,“ povídal k důstojníkům. „To jsme nejlepší armáda na světě? A kdo stojí proti nám? Hrstka vojáků, řemeslníci, studenti a měšťani.“

„Pane generále,“ povídal jeden důstojník, máme z města jisté zprávy, že už tam melou z posledního. Špitály jsou plné raněných a jídlo a střelivo jim docházejí.“

Torstenson poslouchal, co si důstojníci vykládají a co mu radí. Pak udeřil pěstí do stolu a povídal: „Zítřa zaútočíme na město naposledy! Buď se do něho dostaneme, než na Petrově zazvoní poledne – anebo odtud odtáhneme, navždycky pryč.“ Hospodský, co je obsluhoval a nosil jim na stůl, všechno pozorně poslouchal a domyslí si, co si Švédi mezi sebou povídají. Když všichni odešli, zavolal k sobě pekařského pomocníka odvedle a ptal se ho: „Nebojíš se a nemáš strach?“ „Nemám, pantáto.“ „A chtěl bys pomoci obleženému Brnu?“ „To se ví, že chtěl, pantáto!“ „Tak dobře poslouchej!“ Vykládal mu, co se od Švédů dověděl, a chtěl po něm, aby se potají dostal do města a všechno jim tam vyřídil. „Udělej si to jak chceš, ale udělat to musíš. Ale to si pamatuj, jak tě Švédi chytanou, zastřelí tě jako špeha. Ted' běž a měj oči otevřené!“

Za hodinku už milý pekař stál před samým velitelem obleženého města a všechno mu vykládal, co se šenkýř mezi důstojníky dověděl. Pan de Souches se zamyslel a povídal: „Možná, že nás ta zpráva zachrání, kdo ví?“ Jak se rozednilo, celá švédská armáda se pohnula. Rojili se jako mravenci. To bylo vojáků, že se to nedalo ani spočítat! Zarachotily muškety, duněly houfnice a těžké kanóny, v městě hořelo a kouř se valil úzkými uličkami. Vypadalo to, že brzy celé město se vzdá. Ještě hodinku nebo dvě, a Švédové vtrhnou do ulic.

V nejprudším boji najednou zazněly zvony a nesly se nad celým lomozem a vřavou. Na Petrově zvonilo! Hodiny na věži ukazovaly teprve jedenáct – ale zvony hlaholily poledne, až se to široko daleko rozléhalo. Najednou – co to? Švédské šiky a hloučky se obracejí zpátky a

¹⁰⁴ ŠRÁMKOVÁ, M. *Brněnské kolo a drak*, s. 29 – 31.

couvají. Trubači je volají na ústup. Než se setmělo, vojáci strhli stany a celá švédská armáda odtáhla od města pryč a namířila na sever a na západ. Jak se to jen stalo? V nejhorší chvíli poručil velitel brněnské posádky, ať na Petrově začnou zvonit poledne. Ta lest se povedla a Torstenson dodržel, co slíbil: Jak uslyšel na Petrově zvonit, zastavil boj a zatroubil na ústup. Pan de Souches, co tenkrát velel nad celou obranou města, se zamyslel a rozhodl: „Na památku té šťastné záchrany ať každý den zvon na Petrově zvoní poledne už v jedenáct hodin!“

Ta vzpomínka se v Brně dodržuje až do dnešních dnů. Ale tenkrát mělo město namále. Taky se vykládalo, že v jednom sklepě na Zelném trhu tekla potok a byla tam hluboká studna, měla na třicet metrů. Zní si prý brali za švédského obležení měšťané vodu.

Příloha č. 33 – Brněnské pověsti

***PROČ JSOU FIÁLY NA STARÉ RADNICI POKROUCENÉ*¹⁰⁵**

Tenkrát, když se stavěla Stará brněnská radnice, pozvali si známého kamenického mistra z Prahy, jmenoval se Pelhřim a vyučil se u nejslavnějších pražských mistrů.

Pelhřim si sjednal mzdu pro sebe i pro své pomocníky: slíbili mu za jeho dílo tři hřivny stříbra, stavivo a mzdu jeho lidem.

„Ale pamatuj si,“ vykládali mu radní páni, „za to chceme mít radnici, jakou nikde nemají. Každý, kdo ji uvidí, musí před ní zůstat v údivu stát.“

Ale když se mistr pustil do díla, už začaly mrzutosti. Pelhřim žádal zálohu, jenže brněnští páni se ošívají a nechtělo se jim hned sahat do měšce. „Kdepak ale!, až ukážeš co dovedeš,“ řekli mu. Slavného mistra ta slova urazila. Pil na zlost, a jak kreslil plány portálu, nějak je popletl a pokazil. Inu, když se napil! Kameníci tesali všecko tak, jak to z plánu vyčetli. Když byli s prací hotovi, začali portál sestavovat. Ale tuze se podivili! Fiály na portálu vypadaly pokrouceně a jako z vosku. Mistru Pelhřimovi se posmívalo celé město a chtěli mu strhnout ze mzdy odměnu na nápravu věžiček.

To bylo už na mistra Pelhřima moc. Zlost jím jen lomcovala. „Milí páni, vaše právo je nerovné zrovna tak, jak ta věžička na portálu. Škoda mluvit!“

Marně ho na druhý den hledali, Pelhřim se ztratil z města a odešel z Brna navždycky pryč. Vykládalo se, že prý později dělal na chrámu svatého Štěpána ve Vídni. Ale ty fiály na Staré radnici si už po něm nikdo netroufal spravit. Zůstaly tak až do dneška.

¹⁰⁵ ŠRÁMKOVÁ, M., SIROVÁTKA, O. *Brněnské kolo a drak*, s. 17 – 18.

JAK ŘEZNÍK ZABIL DRAKA¹⁰⁶

Jednoho dne příběhla do Brna na trh Líšňačka, a že prý za vesnicí na tom kopcu ke Slatině leží hrozitánské zvíře, jistě drak! Viděla prý ho na vlastní oči. Lidi na trhu se jí smály a povídali: „Ta jistě blázní. Asi ji vyplašil zajíc.“ Janže za pár dní drak zadával u Slatiny tele a potom šla jedna zpráva za druhou, kde se objevil a co provedl.

Když měl hlad, žral a polykal i drůbež. Jednou se líšenští chlapi domluvili a povídali: „Jaképak řeči! Víte co? Uděláme na toho draka hon. Bude-li nás moc, jistě ho chytíme a ubijeme.“

Každý vzal, co měl doma, cepy, vidle, kosy, motyky, rýče a všichni táhli na vršek, kde se drak uhnízdil. Doma v dědině měli ještě kuráž – ale jen vyšli za humna, jeden po druhém ji ztráceli. Na celé okolí padl strach. Sedláci přestali obdělávat pole, neorali, neseli, a to se ví ani nesklízeli. Taky do města na trh se málokdo odvážil.

Na radnici slyšeli samé nářky, až je uši brněly: „Zbavte nás toho draka!“ Ale jak to udělat? Rychtář dal po městě i po všech vesnicích vybubnovat a vyvěsit vyhlášky: Kdo draka zabije nebo polapí nebo zažene – dostane sto zlaťáků. Jenže o zlaťáky se nikdo nehlásil.

Až jednou došel do města řeznický tovaryš – jak se tenkrát chodilo po vandru. Zastavil se v hospodě a ptal se hostinského: „Co pěkného se tady u vás vykládá?“ „Pěkného nic, zato zlého dost,“ řekl na to hostinský a nařikal na hrozného ještěra. Řezník povídá: „Jestli chcete, já toho draka zabiju! Ale potřebuji čerstvou kůži z vola.“

Když se ta zpráva roznesla po městě, všichni říkali: „Ten si moc troufá. Vždyť před tou saní utekla celá setnina vojska.“ Ale volskou kůži mu přece jen donesli, jak chtěl. Tovyř povídá: „Ještě mi dejte pytel syrového vápna – donesli mu ho celý pytel. Zvědavě čekali, co bude dál. Řezník zašil pytel do kůže, všecko naložil na vůz a vijé! Projel městskou branou a od hradeb si namířil na latinský kopec. Tam složil pytel do trávy, odvezl koně kus do lesa a sám vylezl na borovici. Za hodinku nebo za dvě se ozvalo funění. V díře se něco pohnulo, keře se rozhrnuly – drak! Zavětril, zabručel a rovnou k ležící kořisti. Očichal ji a žral a žral, až ji docela sežral. Řezník sedí na větvi a usmívá se: „Dobré chutnání!“ Potom se drak protáhl a plazil se dolů k řece. Ponořil tlamu do vody a chlemstal ji, co mu hrdlo stačilo. Řezník se jen smál: „Dobré zažití!“ V té chvíli se vápno počalo hasit, bublalo a vřelo. Zvíře se nadouvalo,

¹⁰⁶ ŠRÁMKOVÁ, M., SIROVÁTKA, O. *Brněnské kolo a drak*, s. 13 – 15.

řvalo a tlouklo sebou – až najednou zmlklo. Bylo po všem. Tovaryš slezl na zem, jde opatrně blíž a vidí: na písku leží nehybný ještěř, břicho má roztržené a vápno vytéká ven.

Toho dne se po celém Brně radovali až do rána. Na rynku teklo z kašny pivo, každý si bral koláče a klobásy zadarmo, kolik kdo chtěl. A řezník! Tomu nasypali klobouk zlaťáků, nastrojili žebřinový vůz, koně samé fábory, a vezli jej domů, někam za Bosonohy a dál. Toho draka si měšťané pověsili na památku do průjezdu na staré radnici.

BRNĚNSKÉ KOLO¹⁰⁷

Tam dole v Lednici, nedaleko u rakouských hranic, žil za časů třicetileté války mistr počestného cechu kolářského, jmenoval se Jiří Birk. Jednoho dne si zašel po celodenní práci do hospody na doušek vína. Brzy po něm tam došel jeden soused, po něm druhý, pak další, skoro všichni řemeslníci. Za chvíli seděla v hospodě celá společnost, kromě koláře Birka jich tu bylo dvanáct, jako apoštolů. Hospodský jen běhal a sotva stačil nalévat. Mluvílo se sem a tam, nejmíc o zlých válečných časech. Pak se stočila řeč na řemesla, na jejich výhody a přednosti, ale také na jejich závady. Každý se chlubil a vynášel vlastním řemeslem.

„V našem řemesle“, povídal kovář, „musí jít všecko ráz na ráz, dokud je železo žhavé. Nikde není třeba, to vám povídám, takové zručnosti, jako při kovařině.“ Ta řeč rozpálila Birka, však už v sobě taky měl nějakou čtvrtku červeného vína. Tloukl pěstí do stolu a volal: „Vy kováři musíte mít oheň ve výhni, ale my zase v sobě, tady,“ a udeřil se na prsa, „aby šla práce od ruky. Víte co? Oč se vsadíte, sousedi, že udělám kolo k vozu za dvanáct hodin a ještě je okulatím až do Brna, než tam zavřou městské brány.“ Mezi sousedy to zašumělo a někteří se rozesmáli. Kovář na tu řeč povídal: „To kolo bys možná udělal, však my víme, že rozumíš svému řemeslu. Ale víš, jak je od nás daleko do Brna?“ „Jak bych nevěděl – šest mil!“ Odsekl mu rozohněný kolář. „No tak vidíš. Jak bys to dokázal?“ „To už je moje věc!“ Kolář se nedal upokojit. „Dobře mě poslouvejte. Ráno o šesti hodinách, jak vyjde slunko, porazím v lese strom, udělám kolo a dovalím je do Brna, ještě než slunko zapadne.“

„Nedělej z nás hloupé,“ rozzlobil se na něho jeden ze sousedů.

„Tak se se mnou vsaďte!“ Stál na svém kolář. No no, co je s vámi, bojíte se? Sedí nás tu dvanáct. Když to nedokážu, zaplatím bečku nejlepšího vína, co má tady hospodský ve svém sklepě. Ale když to dokážu, vysázíte mně tady na stůl každý po tolaru. Platí?“

„Platí!“ vykřikli všichni naráz. V duchu se už těšili na bečku vína.

Brzy ráno se vypravil Birk se třemi svědky do lesa. Vybral si tam pěkně vzrostlý jilmový strom, a když se slunko vyhouplo nad obzor, porazil jej a pustil se do práce. Pila, širočina, poříz a dláto jen lítaly. Za chvíli měl na zemi před sebou hromádku loukotí, špice, hlavu, a ne se kdo nadál, srazil celé kolo šikovně dohromady. Birk rozuměl svému řemeslu!

V tu chvíli už taky stálo slunko pěkně vysoko a kolář se vydal na dlouhou cestu.

„Ale pamatuj si,“ volali za ním sousedi, „jestli má sázka platit, musíš nám donést z Brna potvrzení od purkmistra, jak brzy jsi do města dorazil.“ To byla dlouhatánská cesta! Když se kolář blížil k městu, nohama sotva pletl, hlava mu jen hořela a nemohl popadnout

¹⁰⁷ ŠRÁMKOVÁ, M., SIROVÁTKA, O. *Brněnské kolo a drak*, s. 7 – 10.

dech. Jak proběhl Židovskou branou a hnal kolo po Zelném trhu dál k radnici, na Petrově už zvonili klekání. Přece to jenom dokázal! Vpadl do radní síně a rovnou k purkmistrovi; a vykládal, kdo je a odkud je, a jak se vsadil s lednickými sousedy. V tu chvíli právě slunko zapadalo za Žlutý kopec. To kolo pověsili v radničním průjezdu a visí tam podnes; a uprostřed je pěkně vyřezáno jméno lednického mistra, můžete si jej tam sami přečíst. Když se Birk vrátil domů, všech dvanáct sousedů, co se s nimi tenkrát vsadil, mu vysázelo na dřevo po poctivém říšském tolaru. A tu bečku vína spolu tenkrát vypili taky, to se rozumí.

Jenže ta vyhraná částka nepřinesla Birkovi žádné štěstí. Lidi si začali o něm šuškat a povídat, že milý Birk má spolky se samým rohatým. Jak by jinak takovou věc dokázal? Jeden po druhém se mu začali vyhýbat, mistr měl míň a míň práce, grošů v truhličce mu ubývalo a nakonec s ním jídala bída ráno i večer z jednoho talíře.

Slovutný mistr Birk umřel nadobro v bídě a nouzi – a přece tenkrát dokázal takový slavný kousek.

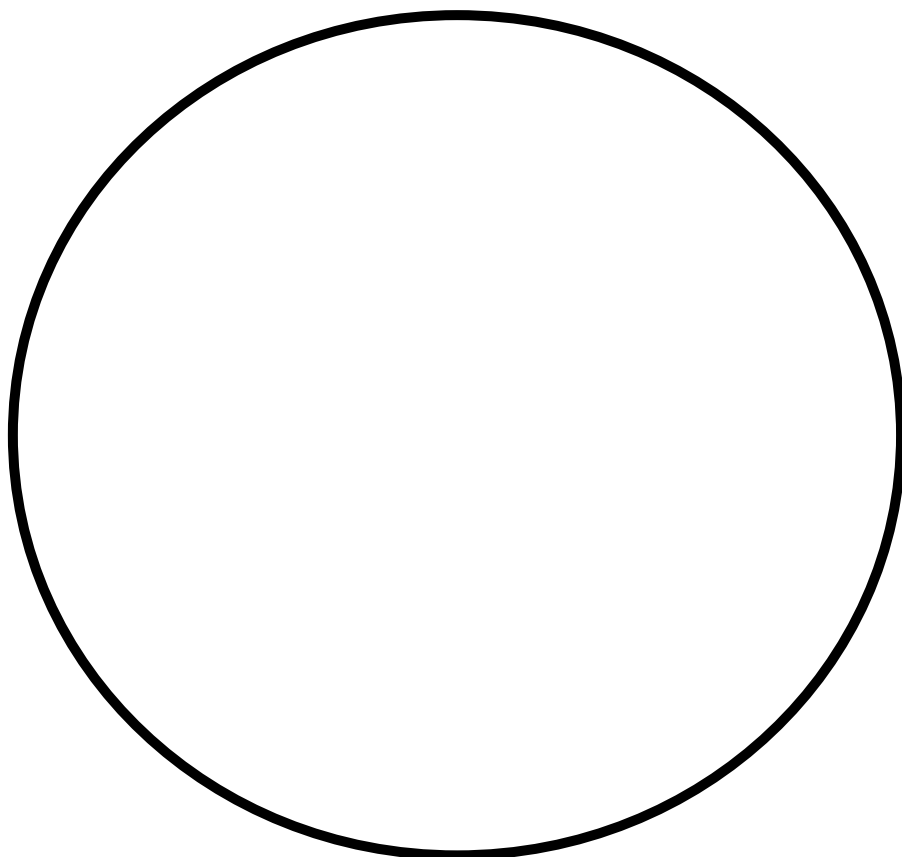
NESLUŠNÝ MUŽÍČEK¹⁰⁸

Když přestavovali starý chrám na Petrově, měli tamější měšťané na stavbu dost peněz, V stejní době začali taky budovat jakubský chrám dole ve městě. Ale tam se muselo s penězi dobře počítat, měli jich málo a šetřili s každou zlatkou. Měli štěstí, že se jim podařilo získat znamenitého řemeslníka, co předtím dělal v cizině na chrámu ve Štrasburku. Ten kamenický mistr rozuměl svému řemeslu, a práce mu šla už od počátku dobře od ruky. Byl to taky družný a veselý člověk a všichni rádi poslouchali, když vykládal o cizích zemích.

Stavba na Petrově taky pokračovala – ale jen pomalu. „S takovou odejdu z Brna dřív, než vůbec uvidím, jak má chrám na Petrově vypadat,“ posmíval se cizí řemeslník. Měšťané na Petrově se dozvěděli o těch řečech a dosáhli toho, že milý kameník musel navždycky z města pryč. Když mu to na stavbě u Jakuba s těžkým srdcem oznamovali, zablýsklo se mu v očích a jen řekl: „Co dělat, vzácní páni? Ale ano, půjdu, půjdu. Ale mám aspoň jedno přání: dovolte mně, ať smím dokončit to jediné okno, které mám zrovna v práci.“ Tak mu to dovolili a čekali, až skončí svou poslední práci na jakubském chrámu. Čekalo je velké překvapení! Když mistr kameník okno dokončil a odkryl, všichni uviděli, že v těch místech, kde se sbíhají oba oblouky, je vytesaný malý mužíček a holý zadek ukazuje tam nahoru k petrovskému návrší. Tak se mistr kameník pomstil petrovským měšťanům za to, že ho vypudili z města.

¹⁰⁸ ŠRÁMKOVÁ, M., SIROVÁTKA, O. *Brněnské kolo a drak*, s. 74

Příloha č. 34 – Šablona Koláče

Příloha č. 35 – Pracovní list č. 5

Můj domov

1. Rozdíl mezi městem a vesnicí

Někteří lidé bydlí ve městě, jiní na vesnici. Ve městě je mnoho obchodů, škol, továren i kulturních zařízení. Město je často spojené s předměstím. Na vesnici lidé mají více zahrádek a chovají více domácích zvířat. Dokážeš vyjmenovat další znaky města či vesnice? Které znaky jsou společné?

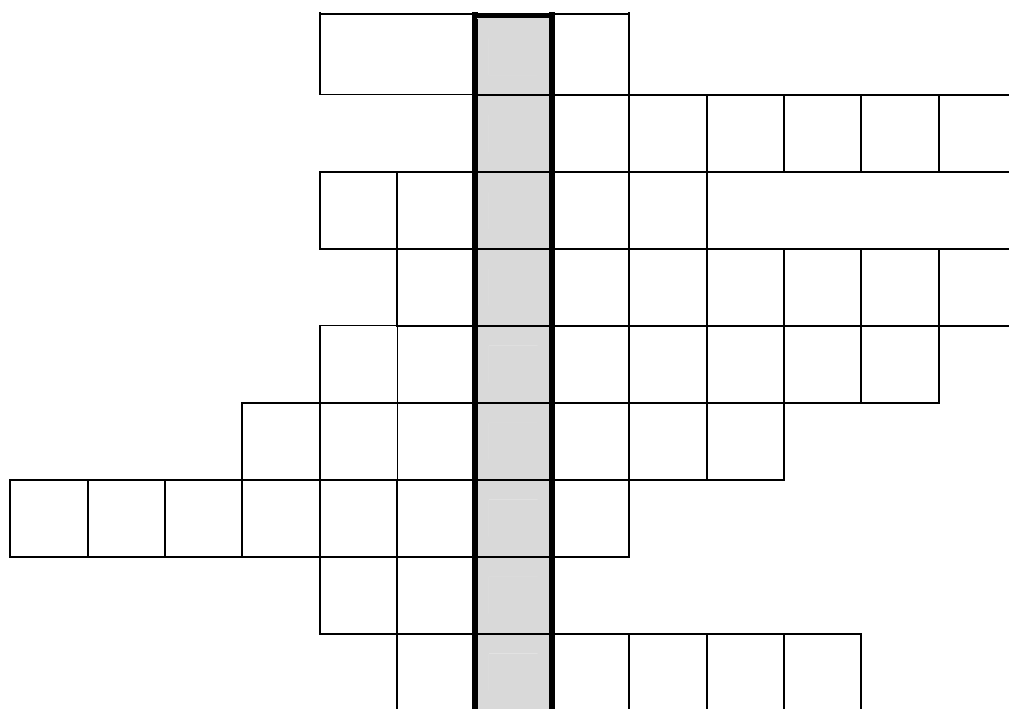
Město

Vesnice

2. Je to pravda?

Na vesnici jezdí více aut než ve městě.	ANO	NE
Ve velkých městech jsou obchodní centra.	ANO	NE
Ve městech je čistější vzduch než na vesnici.	ANO	NE
Na vesnici je více zahrad a lesů.	ANO	NE
Na vesnicích žije většina lidí v rodinných domech.	ANO	NE
Ve městech je více kin, divadel a výstav.	ANO	NE
Na vesnici žije více lidí než ve městě.	ANO	NE
Ve městech jsou velké nemocnice.	ANO	NE

3. Co je ve městě?

1. chodíme tam na filmy
2. velký dům s mnoha byty
3. posíláme odtud balíky a dopisy
4. mnoho obchodů tvoří: obchodní ...
5. leží tam nemocní lidé
6. v centru města bývá
7. městská hromadná doprava
8. ve městě jezdí mnoho ...
9. památka s vysokou věží

Tajenka:

.....

4. Nakresli dům, ve kterém bydlíš:

Příloha č. 36 – Pracovní list č. 5, (řešení)

Můj domov

1. Rozdíl mezi městem a vesnicí

Někteří lidé bydlí ve městě, jiní na vesnici. Ve městě je mnoho obchodů, škol, továren i kulturních zařízení. Město je často spojené s předměstím. Na vesnici lidé mají více zahrádek a chovají více domácích zvířat. Dokážeš vyjmenovat další znaky města či vesnice? Které znaky jsou společné?

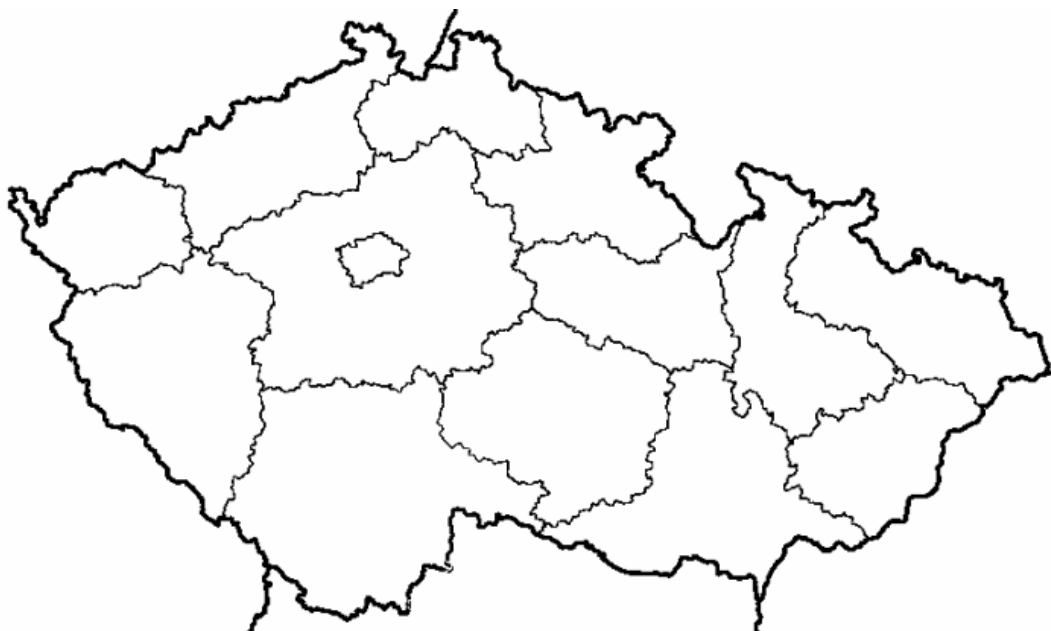
Město	Vesnice
<u>Ve městě bydlí hodně lidí.</u>	<u>Malé společenství obyvatel.</u>
<u>Lidé se navzájem neznají. Atd.</u>	<u>Převážně zde stojí rodinné domy. Atd.</u>

2. Je to pravda?

Na vesnici jezdí více aut než ve městě.	ANO	
Ve velkých městech jsou obchodní centra.	ANO	
Ve městech je čistější vzduch než na vesnici.		NE
Na vesnici je více zahrad a lesů.	ANO	
Na vesnicích žije většina lidí v rodinných domech.	ANO	
Ve městech je více kin, divadel a výstav.	ANO	
Na vesnici žije více lidí než ve městě.		NE
Ve městech jsou velké nemocnice.	ANO	

Příloha č. 37 – Pracovní list č. 6

Naše Brno

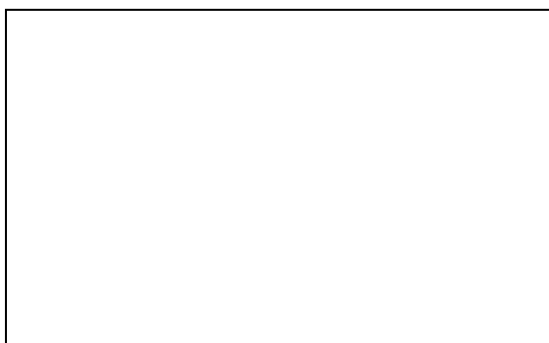
1) Vyznač na mapě červenou pastelkou polohu našeho města.

Název našeho města zní _____

Název státu, ve kterém naše město leží _____

Zeleně označ jiná města, ve kterém jste byli, zapiš jejich názvy _____

2) Nakresli znak našeho města.

3) Na obrázku je dívka v lidovém kroji.
Ten patří k lidové kultuře (folklóru),
která nám zachovává zvyky našich předků.
Co ještě patří k folklóru?

4)Které lidové zvyky dodržujete doma?

5) K lidové kultuře také patří mnohá nářečí. Barevnými pastelkami se pokuste spojit správná slova ve sloupečcích:

apatyka

příkrý svah

erteple

mňoukat

flastr

hltavě jíst

futrovat

brambory

grůň

žena

hatlať

náplast

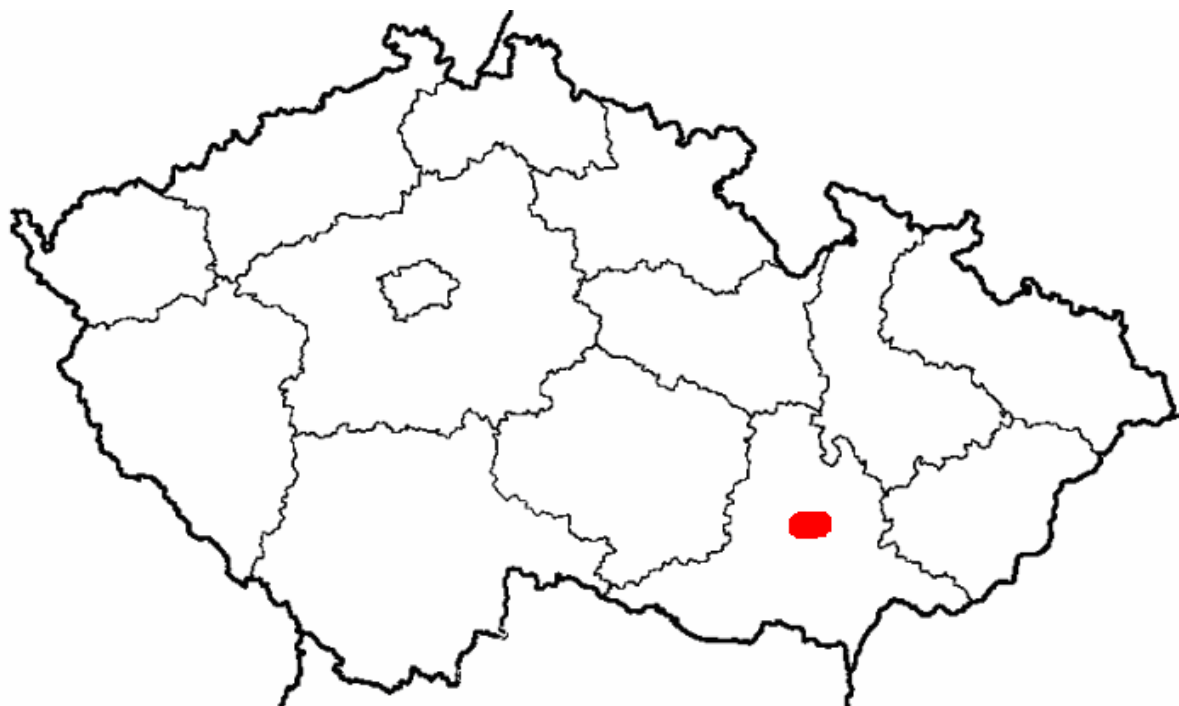
ňamčat'

cpát se

roba

lékárna

Příloha č. 37 – Pracovní list č. 6 - řešení

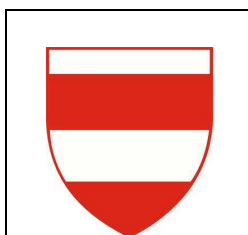
1) Vyznač na mapě červenou pastelkou polohu našeho města.

Název našeho města zní Brno :

Název státu, ve kterém naše město leží Česká Republika

Zeleně označ jiná města, ve kterém jste byli, zapiš jejich názvy

2) Nakresli znak našeho města.

3) Na obrázku je dívka v lidovém kroji.
Ten patří k lidové kultuře (folklóru),
která nám zachovává zvyky našich předků.
Co ještě patří k folklóru?

_____ *lidový tanec* _____

_____ *lidová píseň* _____

_____ *lidová slavnost* _____

_____ *zvyky* _____

4) Které lidové zvyky dodržujete doma?

5) K lidové kultuře také patří mnohá nářečí. Barevnými pastelkami se pokuste spojit správná slova ve sloupečcích:

apatyka

lékárna

erteple

brambory

flastr

náplast

futrovat

cpát se

grůň

příkrý svah

hatlať

hltavě jíst

ňamčať

mňoukat

roba

žena